

Rootsi aja tähtsus Eestis meile ja Rootsile enesele.

Rootsi rahvuspäha puhul

Dr. phil. H. Sepp.

Rootsi aeg Eesti ajaloo on mitmeti põhjaneva tähtsusega ajastu nii Eesti kui ka Rootsi ajaloo seisukohalt vaadelduna, koguni üldeuroopalik tähtsus on olnud sündmustel meie alal Rootsi ajal. Loomulik siis, et meie ajalugu Rootsi ajal väärib eriti nii meie kui ka Rootsi ajaloolaste tähelepanu. Meid Rootsi ajast huvitavad küsimused on osalt üldpoliitilised, välised, kuid osalt sisepoliitilise ja sisearengu joonelt.

Rootsi suurvõimu algastmena tuleb mainida Rootsi võimu rajamist Eesti alal a. 1561, kui Tallinna ühes lähema ümbruskonnaga alistus Rootsi tolleaegsele kuningale Erik XIV-le. Tallinnast kui tugipunktist levitasid Rootsi kuningad aegupidi oma võimu edasi, võideldes kõige pealt Saare-Läänemaa valitseja, hertsog Magnuse, osalt ka Poola vastu Järva ja Pärnumaal. Peale rasket heitlust Venega n. n. Põhjamaade 25-aastase sõja (kestis 1570—1595) esimese perioodi kestusel aastaks 1583 vallutati Põhja-Eesti, osa Ingerit ja Soomes Käkisalmlääni, kuid hiljem kaotas ta jällegi Ingeri ja Käkisalmlääni Soomes. Segased ajad Venes 17. sajandi alul võimaldasid aga Rootsile idapiiri parandamist seega, et Ingerimaa nüüd täielikult ja Käkisalmlään uuesti Rootsi alla läks ja Rootsi-Vene piir Soomes viidi loomulikkude tõketeni, Laadoga järveni, saavutati ka Neeva jõe liini lõplik vallutamine. Gustav Adolphi võidud Liivimaaal võimaldasid piiri edasinihutamise Väina tõkkeliinini. See oli suursaavutus, kuid hinnates asjaolusid Rootsi seisukohast, siiski veel mitte lõplik. Rootsi idapoolse Transbaltika kaitsmiseks oleks olnud vajalik piiriliini osaline idapoolse nihutamine. Mille lähem jälgimine siin aga jäägu ära. Võidumaade laiendamine andis Rootsile võrdlemisi suuri tulemusi, kuid siin tuli

siiski teha suur töö, et kindlustada Rootsile uusi maid ja piire. Selleks vajas Rootsi pisepoliitika kindlat ja julget kätt. Kõige pealt tuli uute maaalade rahvastikku viia Rootsi riikluse huvides lähemasse kontakti Rootsi riigiga; Soomes tuli Käkisalmlään kultuuriliste huvidega siduda muu Soomega, võimalikult Kreeka-katoliku usku välja suruda, et seega hävitada Käkisalmlään elanikkonna kaldumist Vene poole ja lõpetada siin usu katte all agitatsioonid ja meelsuse loomist Vene kasuks. See jäi Viiburi piiskoppide eriliseks ülesandeks. Ida-Soome sulatamine muu Soomega oli kergem ülesanne, kui Ingeri lähendamine Rootsile. Olgugi, et Ingeri oli vanemast ajast Soome hõimudest asustatud ala, oli slaavi kolonisatsioon, ühes kreeka-katoliku usuga mõjunud selleks tugevasti kaasa, et venenemine oli siin juba tugevasti juurdunud; kaasa näib mõjunud olevat ka Moskva vürstide Ivan III ja IV nivelleerimisepoliitika. Ingeri Rootsi riigile lähendamine võis toimuda kreeka-katoliku usu välja tõrjumisega. Raske oli aga loota tulemusi Ingeri Vene rahvusest või täiesti venenenud soomesugu elanikkonna juures. Kaasa pidi aitama kolonisatsioon ja protestantismi mõju levitamine. Kolonisatsiooni võimaldas sõdade tõttu kokkusulanud Ingeri rahvastik, osalt ka venelaste väljarändamine hiljem. Ingerit ei suudetud Rootsi ajal siiski kaugeltki protestantiseerida, selleks oli Rootsi aeg liiga lühike. Ingeri protestantiseerimise ja koloniseerimise lõpptulemuseks oleks olnud Ingeri soomestamine.

Ingeri ja Käkisalmlään rahvastik ja kultuuriline lähendamine polnud mitte ainsamaks Rootsi sisepoliitiliseks sihiks. Seda sisepoliitilist tööd jätkati ka mujal ja teistel aladel, et säilitada Rootsile Läänemerest ida

pool asetsemaid maid. Muuseas kuulus säärase vahendite hulka ka Tartu ülikool. Tartu ülikooli ülesandeks on muude ülesannete kõrval anda uuesti anastatud provintsidele kirikuõpetajaid ja ametmehi, kes

lest näeme, ei võidelnud toleaeagne Rootsi valitsus siis mitte Läänemerest ida pool elavate rahvaste rahvusliku omapäa luu niisuguse vastu, vaid ta rahuldus sellega, et need rahvad oleksid lojaalsed Rootsi võimu

T. M. Rootsi kuningas Gustav V.

oleksid kohalikkude oludega tuttavad. Et eriti kirikuõpetajad oleksid orgaanilises sises demes rahvaga tehes kirikliku kõlblist hariduse tööd, pidas Rootsi valitsus Tartu ülikoolis vajalikuks eesti, läti, ingeri keele õpetuse. Karl XI ajast on säilinud nõue, et igaüks kõrgema haridusega isik, kes Eestis ja Liivimaal kohta hangib, peab õpima Tartu ülikoolis kaks aastat, järelikult nõudis Rootsi keskvalitsus vaimulikelt j.n.e. rahva keelte oskamist, tunnistades seega siis printsiipi, mida mõnikümmend aastat tagasi meie asjatult oleks püstitanud. Nagu sel-

vastu. Ja lojaalsuse säilitamise olulist vahendit nägi ta protestandismis. Vaevalt eksis ka selles Rootsi valitsus. Usk tähendas tol ajal väga palju, olles mitte ainult kiriklik kõlblise ilmavaate aluseks, vaid ka üheks poliitilise orienteerumise osutiseks ja riigi sisevõime ja aktiivsuse säilitamise abinõuks. Protestantismil oli, nagu see varem oli olnud ka katoliku usul, suur ja tähtis üldpoliitiline ja kultuuriline mission. Sinna kuhu ulatas katoliku või luteriusk, sinna ulatas ka Lääne kultuuri ja tsivilisatsiooni mõju. See on usu üldkultuuriline ja üld-

poliitiline mõju Läänemere maade piirkonnas. Kuid peale selle oli usul rahvuslik, eriti veel rahvuskultuuriline ülesanne. Ühte ja samasse usku kuulumine tähendas sellel ajal erirahvaste juures rahvuse säätamist killunemise eest, ühiste vaimliste saavutuste kindlustamist ja kultuuriliste ideede edasiarendut ja rahva sisemise omapära kindlustamist. Tõsiasi on see, et mineviku elu tegureid ei tohi meie mõõta tänapäeva mõõtetega. Mõningate tegurite ajalooline tähtsus võib aegade jooksul muutuda ja eri aegade tõekspidamiste väärtus muutuda. Näit. pole usul inimlikkudes vahekordades ja läbisaamisest nüüdisajal kaugeltki enam endist tähtsust.

Kui osa rootsiaegseid korraldusi ja reforme on peamiselt seletatavad ja arusaadavad Rootsi üldriiklikust seisukohast, siis on teistel osalt üldriiklik, osalt aga kohaline ülesanne. Kahtlemata riigistati üldriiklikkudes huvides Eesti ja Liivimaal era kätesse läinud endised riigimõisaid, kuid reduktsiooniga seotud tollaegne kaugeleulatav agraarreform Liivimaa, s. o. Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti alal oli kahtlemata peale riigi fiskaalsete huvide ka lokaalne ülesanne, nimelt talupoegade kohustiste kindlaks määramine ja endisest õiglasem maksustamisviis seega, et maksustamise ühtlasemaks läbiiviimiseks pidi maa ära hinnatama. Rootsi maahinnet ja selle meetodit on täie õigusega peetud meie agraarseadusandluses põhjapanevama tähtsusega sündmuseks, seda enam ei sellele eelnev maksustamisviis oli võrratult primitiivne. Seda maksustamisviisi printsiipi püüti teostada korduvalt veel hiljemini.

Karl XI aegsete reformide sihiks polnud mitte ainult õiglasema maksustamisega talupoegade kaitse, vaid ka talupojaskonna vaimliku taseme tõstmine kiriku kõlblise hariduse viimisega rahva hulkades kiriku, kooli ja rahvakeelse vaimuliku sisuga kirjanduse soetamisega. Nii tuttav tõsiasi on ju see, et meie rahva kool ja meie vanim kirjandus peale tähtsusefa erandite, on rootsiaegse algupäraga. Rootsiaegne reformide raskuspunkt riivas esijoones just Liivimaad (vähem aga Eestimaad), kus kuningas Karli ja Liivimaa aadli vahelise võitluse tõttu se sine Liivimaa seisuslik valitsemise kord kokku varises ja see oluliselt bürokratiseeriti. Bürokratiseerimine tähendas aga toorkordsetes oludes demokratiseerimist. Demokratiseerimine selles mõttes, et talupojaskonda oleks lastud kaasa töötada maavalit-

semises ühes teiste seisustega, polnud mõeldav, sest talupoeg oli selleks niivõrt vähe majanduslikult ja vaimliselt valmistatud ette, pealegi polnud talupoeg veel isik, kellel olid teatud juriidilised õigused. Karl XI poolt loodud uus olukord pidi selleks aga aegapidi kaasa aitama. Et see nii ei sündinud, on selleks kaasa mõjunud meie maa poliitiline saatus,

Rootsi riigil oli kaks vana riigikaitse probleemi, üks Rootsi emamaa elusoonteel lähedam hädaoht Taani poolt ja teine eemal olev Vene hädaoht Laadoga ja Neeva jõe liinilt. Kolmekümne-aastase sõja tõttu saadud uued provintsid Põhja-Saksa alal ja vahekord Taani ja Poolaga ja uus riiklik seisukord kiskusid Rootsi tähelepanu lõunasse ja läände ja ida probleemi lahendamiseks ja tagajärgede arendamiseks jäi järele väga vähe jõudu ja võimalusi. Selle tulemuseks oli, et Vene vägi laastas maad. Põhjasõja õnnetu lõpp mõjutas Rootsi Läänemere valduses kõigepealt Eesti-Liivimaa, Ingeri ja Karjala ida osade kaotuse. Maa poliitiline saatus mõjustas oluliselt ka sisenemist olukorda ja seda mitte paranemise, vaid halvenemise mõttes.

Eesti rahvas aga mälestas hiljem Rootsi aegu kaua ja pidevalt. Tekkis omapärane poliitiline ja sotsiaalne usk ja lunastaja ootamine. See lunastaja pidi olema Rootsi. Seda lunastuse usku on mitmeti konkretiseeritud ja on see rahva mälestises üldiselt õige tugevasti välja arenenud. Sünge 18. sajandi sotsiaalne olukord andis selle lunastuse usule ja päästja ootamisele eriti soodsa pinna. Eesti rahva otsus oli see, et Vene peab võitma sakslase (eestlane mõtles siin sakslase all muidugi mõisniku, kelle mõju võimu all ta ägas), kuid Rootsi pidi siiski võitma Vene. Et rahva hädad olid peamiselt sotsiaalse majandusliku ilmega, siis nähtavasti ootas rahvas sotsiaalmajandusliku olukorra paranemist uuesti tagasitulevas Rootsi võimus. Eesti rahva usut, et Rootsi võim tuleb tagasi, sisaldus siis tugeval määral Eesti rahva poliitiline orientatsioon, mis aina püsis laiades masside hulgas ja mille tõestumises arvati mitte eksivat. Ajaloo lained on aga vägevamad olnud.

Vägevate ajaloo lainete mõjul on nüüd ajalookäik saanud teise suuna. Üks ilus ja suur õilis moment on siiski olnud Eesti rahva usul ja nimelt, et peab tulema korraparem ja ilusam aeg.

Meie eralennuseltsid ja kaitsevaelaskond.

Lennupäeva puhul pealinnas.

Ajajärk peale Maailmasõda, eriti viimane aastakümme, on tõstnud eralennuasjanduse üle kogu maailma enneolemata kõrgusele ja loonud sellest kindla rahvamajandusliku teguri. Ka Eesti kohta võime öelda, et meie eralennuasjandus on ärkamas ja võitmas järjest laiemate kihtkondade tähelepanu. Meil tegutsevad juba üle aasta mitmed eralennu organisatsioonid, näit. õhuasjanduse ühingud Tallinnas, Tartus, Rakveres, Viljandis, Narvas, Võrus, Pärnus. Tähendatud ühingute eesmärkide ja tegevuse ühtlustamiseks ja kindlustamiseks loodi hiljuti õhuasjanduse ühingute liit.

Kõigi nende organisatsioonide ümber on kogunud juba üle tuhande liikme.

Majandusliselt raskel ajajärgul on nimestatud ühingute tegutsemine seotud muidugi suurte raskustega. Majandusline kitsikus ei suuda siiski kord ellu ärkanud ala lämmatada, eriti seetõttu, et selle käekäik on rajatud mitte ärilisele, vaid puhtideelisele ja sportlasele alusele. Vastuoksa, meie eralennuasjandus näib hoogu võtma päris järjekindlalt, tänu just tähendatud ideelisele alusele; ta on tungimas meie rahvasse, ja võitnud poolehoidu ning huvi eriti õppiva noorsoo hulgas. Eriti viimane asjalugu omab suure tähtsuse, kuna on päris kindel, et meie õhuasjanduse noored pioneerid kannavad üle oma lemmikalaga seotud huvi ja kogemused hiljem praktilise elu loominguks.

On asi edenenuk niikaugele, et õhuasjanduse eraühingud on suutnud koguda enda ümber paarsada liiget, siis ei peaks raske olema ka seesuguste reaalsete sammude astumiseks, kui on seda näit. lennukite muretsemine. Kui meil leidub üksikuid kodanikke, kes suudavad endale soetada 8000—10.000 kroonilisi autosid, siis suudavad need kodanikud ja seda enam nende ühingud muretseda ka samahinnalisi lennukeid. Pealegi on lennukite ehitustehnika arenenuk sedavõrt, et tasuvuse ja amortisatsiooni poolest lennuk autost peaaegu maha ei jää. Kindluse või hädaohu seisukohast on usaldus lennuki vastu eriti viimastel aastatel järjest tõusmas. Lennutehnoloogilise väljaõpe küsimus on äärmiselt lihtsustatud, nõuded ja tarvidused lenduri organisatsiooni võimete suhtes pehmenenuk. Kõik see aitab eralennuasjandusele selle arengus tugevasti kaasa.

Üks tähtsamaid mõjureid selle moderniala kasvamiseks on laialdaselt organiseeritud aerodroomide ja maandumisplatside võrk riigis. Tähendatud võrgu ülesehitamine ja korrashoidmine on seotud suurte pingutuste ja kuludega, riik ühiskonna abistava osavõtuta ei suudaks siin omalpoolt kuigi palju ära teha; omavalitsuste ja eralorganisatsioonide kaasabil läheks aga probleemi lahendus kindlasti libedamalt ning on loota, et sellest küljest meil asi hakkab minema hästi.

Et eralennuasjandusel sõjapolitilisest küljest vaadates ei puudu suur tähtsus, peaks olema igapäevale selge. Meie lennupäeva tehnilised ressursid ja isiklised kaadrid on väiksed. Lennukite suurema arvu soetamine ja rohkearvulise lendurite pere väljaõpetamine ja vormis hoidmine käib riigikassale üle jõu; ainult rahva toetusel ja osavõtul võib siin parandus tulla. On selge, et sõja lahtipuhkemisel tulevad kõik eralennukid rakendada riigikaitse teenistusse, kui mitte just lahingülesannete täitmiseks, siis vähemalt side- ja transportnõuete rahuldamiseks seljataguses. Vastavalt sellele vabanevad väerinde otstarbeteks kaitsevääli hinglennukid, mis on eriti tarvilik — arvatakse ju üldiselt, et sõja esimestel päevadel on mõjuvaim sõna ütelda vaenlase lennupäeval, peaaesjalikult tema pommituslennupäeval; ennustatakse, et viimane teeb maatas ainsa ülelennuga terved linnad, hävitab gaasidega maakonnad j. n. e.

Kuigi vaenlase pommituslennupäeva hindamisel on mõnikord märgata liialdamist, peab siiski arvestama tõsiste kahjusunnitamise võimalustega, kuigi ei saaks uskuda, et just pommituslennupäeva otsustab tulevikus sõjaõnne.

Ei pea unustama, et rööbiti pommituslennupäeva võimete suurenemisega, edeneb õhukaitse tehnika oma hävituslennukitega ja muude maapealsete vahenditega. Arvesse võttes Maailmasõja viimase aasta statistikaandmeid, peab arvama, et sõja venimise korral lüüakse lennupäeva tehniline koosseis välja 3—2 kuuga, ja tuleks seega saajaprotsendilisele täiendamisele 4—6 korda aastas, kui ei taheta loobuda senisest tööintensiivsusest. Kas see aga läbiviidav on, jääb väga ja väga kahtlaseks. Paistab olema tõenäoline, et pikale veninud sõja puhul sõdivad riigid ei suuda uuendada oma len-

nutehmilist varustust tarvilisel määral, ja et lennuväe tegevus siirdub tahtmatult algelisele abistavale alale. Modernaja rasked pommitajad nõuavad oma ehitamiseks vähemalt kümme korda enam aega ja kulu, kui nende maailmasõjaegsed prototüübid; nende tabamine ja hävitamine on saanud hõlpsamaks, kuid nende kiire täiendamine pole mõeldav.

Selge on, et seesuguste asjaolude juures tuleb riigil pöörduda rahvamajandusliste ressurside poole, milleks osutub kõigepealt muudugi eralennuasjandus. Tuleviku sõjas leidub küllalt alasid, kus võib tööle rakendada isegi kõige süütumad sportlennukid.

Kõike eelmist arvesse võttes, peaks olema meie kaitsevälaste sooviks ja mureks, et ka meie eralennuasjandus saaks omale alla kindlad jalad, ja leiaks võimalusi arenemiseks. Meil on mõnikord arvamist avaldatud, et kaitsevälaste osavõtmine õhuasjanduse ühingutes ei sobi hästi nende põhimõtetega, andes nendele teatud ametlise värvingu. Sarnane vaade võib olla õigusatud ehk välja arenenud ja laiaks kasvanud eraseltside suhtes, kuid ei ole vastuvõetav ajajärgul, kus alles noored organisatsioonid vajavad enda väljasirutamiseks asjatundjate nõu ja abi. Peame siinkohas konstateerima, et lennuasjanduse alal on meie asjatundjad enamasti kaitsevälased, kelle riiklikeks koosseisuks peaks olema eralennuasjanduse ülessoojendamine rahvahulkades.

Et masside huvipuudust lennuasjanduse vastu meil karta ei ole, näitavad äsja peetud eralennupidustused Tartus 29. mail ja Tallinnas 5. juunil, kus esimesel juhul kokku

oli tulnud 7000, teisel juhul isegi 10.000 pealtvaatajat. Kuuldavasti on mõlemas linnas nende õhuasjanduse ühingutes aktiivsemaid tegelasi olnud garnisoni kaitsevälased, eriti lennuväelased. Sarnane olukord on ka Rakveres, kus teatavasti asuvad meie lennuväeüksused. Kuid kaitsevälaste osavõtt eralennuseltsidest on tervitatav ja tarvilik ka neis kohtades, kus garnisoni koosseisus puuduvad lennuväelased. Iga kaitsevälane, kellel vähegi organiseerimispraktikat, distsipliinitunnet, riiklist ja rahvuslist meelsust ning seltskonna lugupidamist, annaks oma osavõtuga õhuasjanduse ühingutes viimastele suurt kasu.

Siinkohas peaksime jälle mainima eespool kõne all olnud maandumisplatside organiseerimist, millel suur sõjaline tähtsus. Poleks liialdus soovida, et iga garnison võtaks oma taktikaliste ülesannete hulka ühe kohaliku maandumisplatsi soetamise. Ühiselt eraorganisatsioonidega on selle idee läbiviimine kergem.

Kohtades, kus eralennuasjandusel vähegi pinda võiks olla, peaksid kaitsevälased näitama algatust organiseerumise alal — see oleks nende poolt auväärte teene riigi vastu.

Eralennuasjandus on meil rahvamassidesse juuri ajamas. Kaitseväge ei tohi mitte unustada selle ala rahvamajanduslike tähevduse kõrval ka ta sõjalist väärtust. See tõttu olgu tervitatud kaitsevälaste osavõtmine õhuasjanduse eraühingutes ja nende toetamine ükskõik mil viisil. Tugev eralennuasjandus on tõsisest toeks. tugevale lennuväele, ühtlasi tervele riigikaitsele ja julgeolekule rahu ja sõjaajal. H. J.

Mälestusi vastukülaskäigust „Latvijas Kareivisele“.

A. Laats.

„Sõduri“ toimetajana oli minul võimalus 23.—25. juunil s. a. teha vastukülaskäik naabri ja liitlase populaarsema sõjaajakirja „Latvijas Kareivise“ vastutavale toimetajale härra kolonel A. Plensnersile.

Külaskäigu eesmärgiks oli sõprussidemete süvendamine kahe liiduriigi sõjaväepresse vahel, et jätkata vajalikku koostööd liiduvägede hüveks. Lahinguväljadel loodud läti-estl relvade vendluse süvendamiseks on mõlemailt sõjaajakirjadelt tehtud juba palju tööd, eriti „Latvijas Kareiviselt“ tema praeguse peatoimetaja hra kol. Plensnersi juhatusel. Kõik see loob soodsa miljöö naaber- ja liiduriikide sõjaajakirjade koostöö jätkamiseks.

Selle eesmärgiga võtsin ette meeldiva sõidu Latviasse. 23. mai varahommikul saabusin uudishimust haaratuna Läti Valka, kus kerkisid mälestused 1910. a. kevadisest sõidust koolipoisina Riiga — tolleaegsesse vene kubermangulinna, kus avati Peeter Suure aumajas. See pidi saama vene-slaavi ülemvõit

Generalis Janis Balodis tsiviilis.

Sõjaaegne meie Laidoner, praegune Kamin. Armastab jälgida rahvusvahelisi spordivõistlusi Riias, kus näeb rahvamassi üksmeelset rahvuslikku entusiasmi. Soovitas näha Latvias mitte üksi head, vaid ka halba.

mu sümboliks Lätimaal, lugedes end määratuna valitsema maailma kolmanda Rooma Moskva õpetuse järgi õigeusuga, et päästa selle kaudu maailma hukkumisest, nagu Moskva püüab seda nüüdki III internatsionaaliga.

Läti Valka jõudes tundub, et oled teises riigis: teine keel, ametmehed võõrastes vormiriietuses, ja isegi nagu teine õhk. Kuid

sealjuures oled teadlik, et see euroopalik naaberriik on meie liitlane, mis loob kohe koduse tunde. Endisest vene ülemvõimust pole märgata jälgegi. Tundub isegi imelikuna, et kuidas võis siin kord valitseda võõras võim.

Sõites Riia poole, ja jälgides vaguni aknast loodust, on näha, et see on vähemalt kaksakolm nädalat ees Põhja-Eesti loodusest. Võrreldes Tallinna ümbrusega, on siin palju rohelisem; sirelid ja kastanipuud on täies õie-ehetes, Tallinnas aga ei õitsenud veel too mingadki.

Meeli köidab eriti Sigulda (endine Segavoldi) jaam oma ümbrusega (Liivimaa Šveits), kus suvilad upuvad rohelistesse Koiva jõe maalilistel kallastel. Varsti sõidadki

Kindral Martin Penikis
armee komandör.

Xenofonti, Aleksander Suure, Caesari, ... Latvia Vabadusesõja võitluste ja Jaapani-Vene sõja ajaloo eriteadlane. Nõuab akadeemikult ja kadetilt sirget sõjamehelikku esinemist. Pooldab igapäevases elus vaid sõjaväevormis-käimist.

Général Jean Francis.

S/Chef d'Etat-Major de l'Armée. Latvia kaitseväe peaja.

juba Riia linna mõjupiirkonnas. Aedlinnad ja vabrikute raioonid oma monumentaal-ehitistega lendavad silmade eest mööda. Vabrikutest suurem osa seisavad — nagu meilgi, kuna nad ei suuda kohaneda praeguste oludega. Jõudes Riia jaama, paistis silma grupp ühesugustesse mantlitesse-peleriinidesse (meil mitmevärvilised ja lõikega vihmakuued) rõivustatud ohvitseri. Need olid jaama vastu tulnud „Latvija Kareivise“ toimetuse liikmed eesotsas kol. Plesnersiga ja kaitseministeeriumi esindaja, informatsiooniosakonnast kol. ltn. Kocinš ja meie sõjaväe esindaja kol. ltn. Kohal. Esitlused, südamlikud käepigistused ja olengi muutunud nagu „oma inimeseks“. Tutvustatakse vastuvõtmise kavaga ning algab selle täitmine.

Sõidame korterisse. Linn oma massiivsete ja kompaktsete majadega jätab kõigiti suurlinna mulje. Palju rohelist. Vanad kastanialleed oma kollakas-valgete õiekünlatega köidavad tähelepanu. Õhk on pärast äikesevihma selge, puhas ja kerge. Kõik see loob täiesti uue miljöo võrreldes põhjas asuva

Tallinnaga. Riietun vormi ning algavad visiidid. Kava järgi tein meeldivad visiidid kol. Plensnersi ja kol. Kohali saatel sõjainistrile kindral Balodisele (sõjaaegne ülemjuhataja), armee komandörile kindral Penikisele, armee staabi ülema asetäitjale kindral Francisile ja osakondade ülemaile. Sellele järgnes keskkasiinos hommikueine sõbraliku vestlusega. Peatusime veel hetkeks kol. Kohali juures, kus kostitati meid kohviga ning ruttasime garnisoni staadionile ülemalistele kevadistele spordivõistlustele. Neist võistlustest võttis osa ka väljamaa nimekaid sportlasi, nagu Pop (Inglise), Valente (Itaalia). Põnevaks võistluseks osutus 30 km kiirkäik, kus esimesele kohale tuli lätlane Dalinš (tuntud läti sportlane). — Entusiasmtõusis kõrgemale tipule. Pealtvaatajaid oli staadionil umbes 6000 inimest. Isegi staadioni ümbrus oli rahvast täis — autode katuseil ja majade aknail. Nähtavasti riialased on suured spordivõistluste harrastajad. Kindral Balodis tähendas, et tema armastab viibida niisugustel võistlustel just seetõttu, et siin näeb massi üksmeelsust, mis muidu igapäevastes erakondlikes näaklemisid näib puuduvat. See annab lootust, et läti rahvas tõsisemal momendil on võimas astuma üles üksmeelselt. On näha, et spordi ala Latvias,

Kolonel Frits Virsaitis.

5. Võnnu rügemendi hea papa. Rügemendi eesotsas juba 11 aastat. Suur sõber meie 6. üksiku jalaväe pataljonile.

Kolonelleitnant Aleksander Plensners

„Latvijas Kareivise“ ihu ja hing. Elunähteid väljastpoolt toimetuse töötuba hindab vaevalt „3+“-ga.

mille eesotsas sammub kaitsevägi, on tõusnud kõrgele järjele.

Spordivõistluste lõpuga saabus ka õhtu. Võistlustelt ruttasime garnisoni ohvitseride kasiinosse armee komandörikt kindral Penikiselt korraldatud dineele. Seal viibisid ka kaitseminister kindral Balodis, kolonelid Rosenstein (osakül I), Kikkuls (osakül II), Jeske (osakül III), Plensners (minu külaperemees), Mednis (endine „Latvijas Kareivise“ peatoimetaja ja praegune „Militarais Apskatsi“ toimetaja), ja Kocinš (II osak. siseasj, jsk. ül.), kpt. Kreics (armee komandöri adjutant) ja kol. Kohal. Üle kahtunnine koosviibimine möödus tähelepanematult elavais kõnelusis, kus laupäevamees kindral Penikis oma huvitavate lahinguepisootide ettekannetega köitis kõigi tähelepanu. Tuli kõne alla ka Eesti rahvuspüha küsimus, mida soovitas kindral Penikis pühitseda ühiselt 23. juunil, kuna eestlased just sel päeval lätlaste toetusel purustasid landesvääri ja vallutasid Võnnu.

Teise päeva hommikul tegime viisidi (kol. Plensners, Kohal ja mina) 5. diviisi ülema a. t. kindral Klavinsile. Kindral oli eriti huvitatud meie 2. diviisist. Ta palus üle anda

terviseid kindral Reegile ja kolonel Bassenšpillerile. Edasi külastasime 5. Võnnu jalaväerügementi, kus meid lahkelt võttis vastu tema juht kolonel Virsaitis, kes on juba aastates ohvitser ja juhtinud sama rügementi 11 aastat. 5. Võnnu rügement on endine 2. Võnnu rügement, mis vormeeriti Eestis ning võttis osa meie vägede koosseisus landesvääri operatsioonis.

Lahke rügemendiüleml võimaldas meil tutvuneda kasarmuga ja õppustega, mis sündisid osalt ruumides ja osalt lähedal asuval suurel õppeplatsil. Ruumid ja ümbrus oma eeskujuliku korra ja puhtusega ja õppuste intensiivsus (laskmised kinnises laskerajas, ratsakomando ratsaõppus, maastiku tundmaõppimine, kooliõpilaste kevadised koondõppused) jätsid hää mulje ning tõestas usku ja teadmist, et liiduriigi sõjaväes ollakse tööl tõsiselt ja teadlikult. Hetkeks peatusime einetamiseks rügemendi avaras ja hästi sisustatud ohvitseride kasiinos, kust lahkusime, et tutvuneda veidi ilusa ja ajaloolise Balti-maa linna — Latvia pealinnaga. Lahkumi-

Kolonelleitnant Edvin Mednis.

„Militarais Apskatsi“ praegune toimetaja. Omab suure „neegripoisi“ staaži.

sel vana armastatud sõjamees kol. Virsaitis palus meid külastada rügementi ka õhtul.

Tegime autol mõned tuurid linnas. Vaatamisväärsete esemete kohta andis lahkelt seletust kol. Plensners. Linna vaatamisel tõukas silma Tallinnast suurem intensiivsus äri-alal. Eriti väärib allakriipsutamist eeskujulik kinnine turg, mis asub suurtes lennuangaari-taolistes ruumides, kus valitseb kindel kord ja suur puhtus. Pealiskaudselt jõudsime tutvuneda Riias asuva sv. kooperatiiviga (meie SMÜ-taoline), mis on täiesti suurettevõtte. Ta võtab oma alla terve kvartaali ja tema teenijaskond ulatub 220 inimesele. Koope-

Kolonelleitnant Vilhelm Kohal.

Eestiväelaste isa-ema Latvias. Armees staabis täiesti „oma mees“. Tegelikult ei olegi nii tige, kui näeb välja.

tuskohtades kihab korraldamise töö. Pais- tab, et neis peaks elu suvekuudel kihama suurejooneliselt. Teeme ilusal plage' l pi- kema autosõidu ning ruttame laudtasast teed mööda tagasi Riiga, et jõuda muusi- kale garnisoni ohv. kasiino aias. Ohvitse- ride kasiinol on kasutada suur ja väga ilus puieistik, kus tihti mängivad garnisoni or- kestrid. Sissepääs võrastele kaartidega, millised saadetakse laiali ohvitseridelt. Riia- lased armastavad väga loodust, millega ongi

Kv. ametnik G. Helmanis

5. Võnnu rüg. maestro.

Meie tuntumate muusikute koolivend ja „Vane- muise“ endine kontsertmeister. Võib laskuda eestlaste heliteoste saladuste sügavusse.

ratiivil on suur mõju hindade reguleerimisel Riia turul. Kooperatiivil on omad töökojad. Siin on saadaval kõik kaitseväge tarbeasjad ja ka tarbeasju mitmel teisel alal. Ettevõtte puhtastkasust määratakse iga aasta suuremad summad valitsuse ja ka kaitseministri käsu- tusse. Äri töötab üldiselt väga edukalt, täiendades ja laiendades järk-järgult oma tegevust. Provintsis on kaks suuremat osa- konda, mis töötavat samuti häa eduga.

Edasi sõit mererannale — Marienhofi ja teistesse kuurortidesse, mis sünnitavad ligi 36 kilomeetri pikkuse katkestamatu me- reäärse suvitusranna rohelistesse uppunud nä- gusate suvilatega. Praegu valitseb siin vai- kus — oodatakse suvitajaid. Majad ja ümbrus on seatud korda suvitajate vastu- võtmiseks. Kohvikutes ja teistes lõbus-

Sõduri peakate töö- ja lahingus.

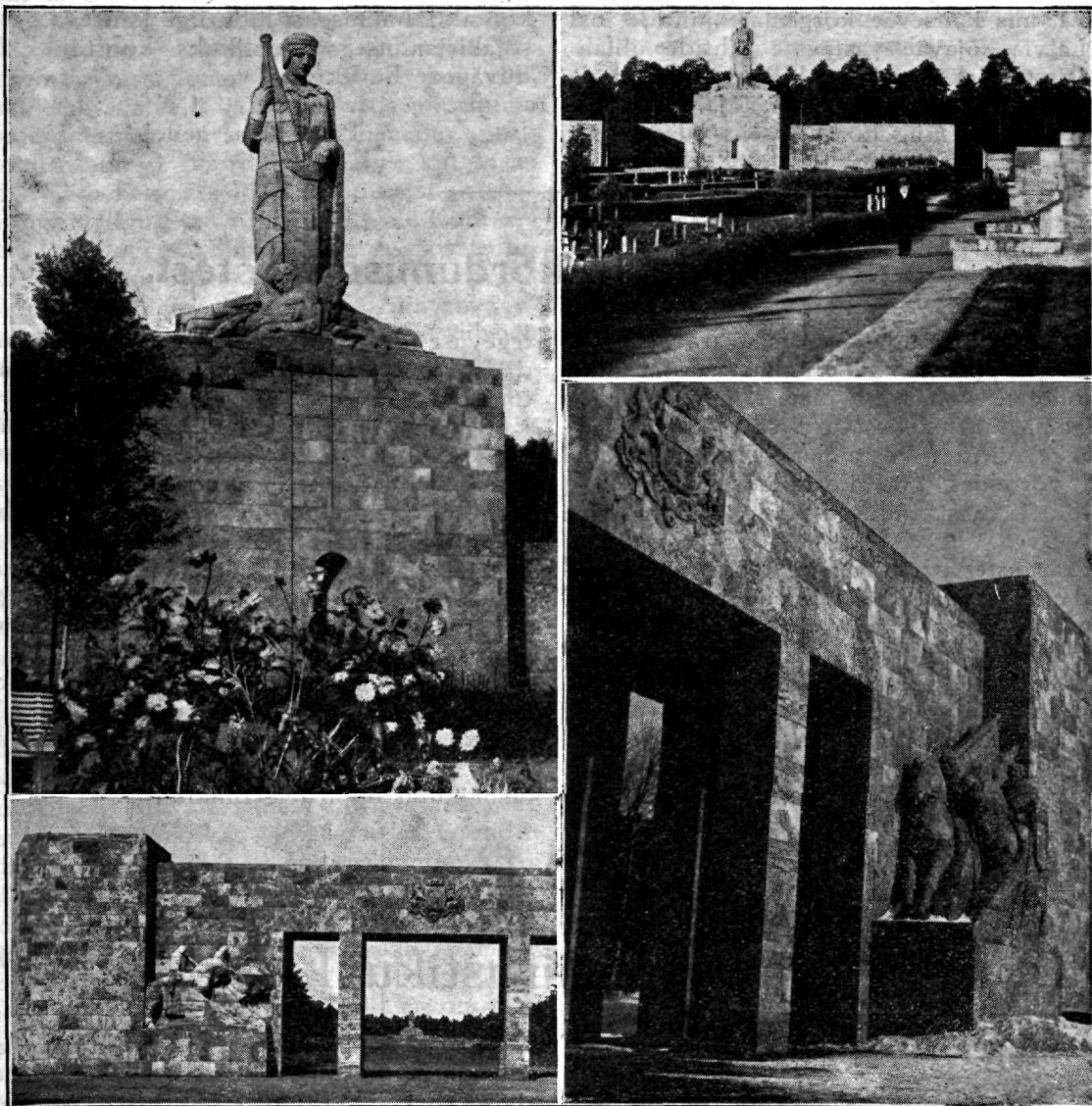

Sõduri „pühapäeva“ peakate

seletatav nii suur puiestikkude rohkus linnas — linn nagu upub rohelisse. Ajanappus ei lubanud nautida muusikat — tuli valmistuda sõiduks 5. Võnnu rügementi.

Rügementi jõuame õhtuseks loenduseks, mis peeti pidulikult õppeplatsil ümber kõrge masti karreena rivistatud kogu rügemendile. Masti otsas lehvitsid kõrvuti läti ja eesti lipud. Rügemendiülem pidas rügemendile kõne, tuletades meelde, et rüge-

mandõriga, armastavad käia vormis, ja ka kaitseväestaabis ei näinud ühtegi ohvitseri erariietes ametis. See on tunnuseks, et ohvitser on seltskonnas soovitud külaline, kelle peale vaadatakse kui riigi kehastaja toe peale. Lõpuks peatusime meiegi ühes soliidses lokaalis, kus peale muusika olid ka kergesisulised ettekanded. Rahvast oli siinigi vähevõitu. Kuna järgmisel päeval seisis veel ees kava teostamine ja kell 1500 ära-

Vaateid Latvia kaitseväe imposantsest ühiskalmistust.

Vasakult paremale (üleval): „Latvia ema leinas“ ja ühiskalmistu lähem ümbrus.
All: Kalmistu värava üldkujust (läbi värava avause paistab kaugelt „ema leinas“)
ja osa kalmistu väravast ligidalt vaadatuna.

Peale selle ilmub veel Latvia Sõjakooli lõpetanud ohvitseride ühingu väljaandel „Kadets“ täiesti eraviisil, käsitledes peamiselt ohvitseride ja kadettide eluolu küsimusi.

Peab tähendama, et „Sõduri“ toimetaja vastukülaskäik Riiga märgiti väga sõbralikult ja heatahtlikult, niihästi sõjaväe kui ka üldise ajakirjanduse veergudel. „Latvijas Kareivis“ tõi ära isegi külalise pildi ja elulookirjelduse ning kriipsutades alla külaskäigu tähtsust kahe liiduväe vahel.

Veel viimane koosviibimine kasiinos juba õige lähedate sõpradega ning valmistun ärasõiduks, et jätkata külaskäiku sõbraliku Poola riigi sõjaväe pressele.

Jaama olid tulnud saatma II osakonna ülem kol. Kikkuls, kol. Plensners ühes „Latvijas Kareivis'e“ toimetuse ohvitseridega, Võnnu jalaväerügemendi esindaja ja kol. Kohal. Veel viimased käepigistused, õnnesoovid ning algas sõit parimate mälestustega, millised ei unune iialgi. Jälleägemiseni...

Kaks ilusat kevaderõõmsat ja eluhoogsat päeva, mis kaitseväe kõrgemate juhtide loal ja Latvia sõjaväe vastavate juhtide ülilähkel vastutulekul veedetud Riias, on minule kui värskete „Sõduri“ toimetajale suureks kergenduseks ning hõlbustuseks edaspidises

töös hea vahekorra hoidmiseks ja tugeva kontakti loomiseks liiduriigi kaitseväega ja sõjakirjandusega vajalikuks koostööks liiduvägede hüveks.

Palju tänu neile!

Tagavaraväelaste kordumisõppustest.

Tänavu korraldatakse tagavaraväelastele kordamisõppuseid juba kolmat aastat uute põhimõtete kohaselt. Nad erinevad endisest oma lühema kestvuse, sageduse ja väeüksuste piirides korraldamise mõttes endisestega võrreldes, mis korraldati üleriikliselt liikide ja aastakäikude kaupa ja pikema kestvusega.

Praegustel põhimõtetel korraldatavate kordamisõppuste kardinaalpõhimõtteiks on: õppuste sagedusega teadmiste värsketena hoidmine ja hoiduda kodanikke pikemaks ajaks oma igapäevse töö juurest eemaldada; oma väeüksusega ja kaasvõitlejatega kaardist ja tagavaraväest tutvumine, kontakti loomine ja selle värskena hoidmine; igal õppustest osavõtjal võimaldada värskendada oma teadmisi just oma võimaliku tulevase

tegevuse alal, ja seda praktiliselt; võimaldada kaadril tegeleda vormeerimise ja juhendamise aladel.

Seniste kogemuste põhjal on osutunud need põhimõtted üldsuunas õigeteks.

Üksikasjadesse laskudes, on eritletavad kolme liiki õppused: ohvitseridele kahepäevalised, terve väeüksuse koosseisule — kahenädalased ja suuremaid eriteadmisi nõudvate alade ohvitseridele kuni ühekuulised; viimaste hulka kuuluvad esialgul suur-ükiväe, side- ja pionerila ohvitserid.

Kordamisõppused sarnastel kujudel on leidnud heakskiitu väeüksustelt, kõigilt juhtidelt ja õppustelt osavõtjatelt. Tänavu on suur arv ohvitseri isegi vabatahtlikult ja omal kulul õppustele tulnud.

M.

Märkmeid jalaväe määrustiku I osa kohta. *)

D. Jagu.

a) Koondrivi ala.

Jao koondrivi alal tuleks JE I senimaksavas readktsioonis läbi viia järgmised muudatused ja täiendused.

1. Iseseisvalt teotsevas jaos jao ülem peaks asuma väljaspool rivi — kohal, kust tal on hõlpsam juhtida jagu; see on eriti tähtis jao rivilise väljaõppe teostamisel. JE I praeguses sõnastuses on märgata tendentsi jao ülemat siduda jao külge (§§ 104—115), mida ei saa lugeda otstarbekohaseks, kuna see takistab jao ülemat jao tegevuse suunimisel koondrivilis.

Ainult tervituseks, vastuseks j.n.e. üksinda rivistatud jaos peab jao ülem asuma rivilis ja nimelt jao paremal

tiival täpsalt samal kohal, kus ta seisab siis, kui jagu asub või teotseb rühma koondrivilis (JE I § 130, 136 ja joon. 10). Siit saavutataavad paremused on järgmised:

a) jao rivivormid lihtsanevad; praegu eraldatult joonel ja kolonnis asuvas jaos selle ülem paiguneb 5 sammu kaugusel jao ees, kuna selevastu rühma rivis olles ta koht on ettenähtud juba jao paremal tiival harilikul vahel ja kaugusel (JE I §§ 107, 108, 130, joon. 3, 4 ja 10). Ettepanud kava juures jao ülem asuks alati samal kohal nii jao teotsemisel iseseisvalt kui ka rühma koosseisus, milline asjaolu hõlbustaks jao rivilise ettevalmistuse tööd meil selleks kasutada oleva piiratud õppeaja vältusel;

b) jao ülema liikumine ning tegevus jao joondamisel ning esitamisel on hõlpsam. Nüüd kus jao ülem asub 5 sammu kaugusel jao ees,

*) Artikli algus „Sõdur“ nr. 11/12, 1932. a.

peab ta pärast kogunemist (joonele) ja käsklust „joondu!“ astuma jao paremale tiivale, et kontrollida sõdurite väljajoondamist, siis minema tagasi oma koha peale jao ette, käskelema „valvel!“ ja pärast seda pöörduma rinde suunas. Ülemuse lähenedes peab jaoülem uuesti pöörduma ümber kui ta ei taha jääda seisma seljaga ülemuse poole, kes tavaliselt liigub jao rinnet mööda. Kõik see peab muidugi sündima õigete ja täpsate liigutustega, millede kätteõpetamine puhta täitmiseni nõuab tublisti aega. Siin ettepanedava kava juures, kus jaoülem alati asub jao paremal tiival jääb suur osa ülalkirjeldatud liigutustest tegemata ja seega jaoülema isiklik riviline ettevalmistamine muutub lihtsamaks;

d) seistes jao paremal tiival (joonel asuva) on jaoülemal võimalik alati silmas pidada oma mehi ja kontrollida nende seisakut ning rivilist esinemist ülemusele, mida ta ei saa hõlpsasti teha praegu, kus ta asub jao ees, seljaga sõdurite poole (JE I §§ 107, joon. 3 ja 4).

Võidakse ehk öelda, et niiviisi asudes (p.p. a, b ja d) jaoülema isik ei eraldu jao üldisest massist sulades sellega ühte, mis võiks vähendada tema kui ülema ja juhi autoriteeti alluvate silmas. Siinjuures peab muidugi küsima, kas jao teotsedes koondriivis, eriti just asudes paigal tervitamiseks või ülevatuseks, ongi nii väga tarvilik jaoülema väljaeraldamine jao rivist? Tuleb arvata, et see pole hädapärast vajalik, seda enam, et teistel juhtumitel, iseäranis aga hargriivis — nagu näeme edaspidi — jaoülem on alati väljaspool jao rivi, kohal kust ta saab paremini juhtida jagu; käesolevas kavas kriipsutatakse seda veel tugevamini alla kui praegumaksvas JE I.

2. Jaoülema abi on tarvilik paigutada ümber jao vasakult tiivalt paremale tiivale, kus ta — jaoülema asetäitjana — suudaks täita oma kohuseid senisest parema eduga.

JE I § 106 järgi jagu koondriivis toimetas „kogumist, joondumist, liikumist ja tegevust“ n.n. liitesõduri järgi, kelleks on „harilikult kas keskmine, parema või vasaku tiiva sõdur“, sealjuures „komandoga võib jaoülem määrata liitemehes sõduri ka oma äranägemise järgi“. „Liitesõdur tegutseb ülema vahetute komandode, käskude, määrannete ja signaalide järgi, tema naaber tegutseb temaga kooskõlas, järgmine sõdur jälle sellega kooskõlas j.n.e.“ Nendest JET tsitaatidest ilmneb, et:

a) liitesõdur etendab ja os vääga tähtsat osa, kuna ta endast kujutab seda telge, millele tugineb jao tegevus;

b) liitesõduri isik on ebaäärane ja selleks ei saa alati olla tublim ning vilunuim sõdur jaos nagu see peaks olema tegelikult, kui võtta arvesse liitesõduri peale pandavaid tähtsaid ülesandeid;

d) liitesõduril pole jao rivis kindlat asukohta, kuna selle määramine on igakord asjaolust, kuidas või missugusel kujul väljendub jaoülema tahtmine.

Kokkuvõetult: nüüdse JE I järgi ei ole jao rivis kindlat meest kindlal kohal, kellele võiks baseeruda jao tegevus koondriivis; selle saame kui paneme liitesõduri ülesanded jaoülema abi peale, kes tavaliselt on tublim sõdur jaos ja alati asudes jao paremal tiival, moodustaks endast kindla alusel jao rivilist ettevalmistamist võrreldes praegusega, kus jao suunamuutmiste, ümberriivistamiste j.n.e. juures ta peab „ümberrienteeruma“, otsides liitesõdurit kord paremalt, kord vasakult tiivalt või keskkohast, kusjuures mõnikord ta võib sellena esineda ise. Näidetakse, et asudes jao vasakult tiivalt jaoülema abi saab hästi jälgida sõdurite tegevust, kuid samahästi võib ta seda teha ka paremalt tiivalt, eriti kui arvesse võtta, et meeste arv jaos pole suur ning tavaliselt ei tõuse üle 10 sõduri.

3. Jao kogunemine, suuna ja rivivormide muutmise tulevad toimetada põhimõtteliselt joostes, sest et see sobiks rohkem tänapäeva lahingupidamise viiside ja võitlusvahenditega, mis nõuavad väledat liikumist ning tegevust lahinguväljal.

JE I loeme (§ 112): „Kogumiste juures on nõutav täitmise kiirus“... „sõdurid peavad harjuma kiiresti kogunema oma juhi juure igast laialipaisatud ja vormitust rivistusest, täiesti vabast lahusolekust ja täielisest segadusest rivinema nõutavas suunas ja kindla korra järele...“ „Seda peavad need oskama täita puhta refleksi põhjal ka kõigis rännaku ja lahingutingimustes“. See teoreetiliselt õige nõue, mis sisult täiesti vastab nüüdisaja rivilise ettevalmistamise eesmärkidele, pole praeguse JE I tekstis leidnud selget ning loogilist väljendamist, kuna sealleiduvate jao kogunemise, eriti aga suunamuutmise kirjeldustest (§§ 110—112) võib arusaada niiviisi, et need toimingud tavaliselt sünnivad sammu, kuna käies ja jookstes nad täidetakse ainult erakordsetel juhtumitel (§ 112).

Jao kogunemised, suuna ja rivivormide muutmised jookstes ühtlasi hõlbustaksid rivilise väljaõppe teostamist, sest et siinjuures võiks ära jääda joondumine ja sammude hoidmine jooksul, mida aga tuleb tingimata nõuda nende rivivõtete täitmisel liikumisel käies. Liikumine sammude, eriti aga täppis joondumine kogumisel, suuna ja rivivormide muutmisel on raskemaid toiminguid ning nende kätteõpetamine puhta täitmiseni nõuab palju aega. Samadel põhjustel on tarvilik paigaldada asuva jao rindesuuna muutmised teha kogumisega, kusjuures — nagu tähendatud eelpool, jääksid ära väljaõppe teostamisel väga palju aega nõudvad tegevused, nagu suuna muutmine joondumisega, rivinemine paremale või vasakule j.n.e.

4. Jao joondumine koondrivi peab sündima ainult sellekohase käskluse järgi. Praegu jao kogumisel ja rivivormide muutmisel JE I näeb ette joondumise muuseas ilma jaoülema käskluse, sõdurite enda algatusel (§§ 110, 111 ja 114). See rikub distsipliini ja sisult ei sobi rivi korra kui niisugusega, kus tegevus ja liikumine peavad sündima üheaegselt, täpsalt ja šabloonikindlate käskluste järgi. Eriti ebariivilist muljet avaldab sõdurite iseseisev joondumine pärast peatumist, iseäranis jaost suuremates allüksustes, kus see toiming mõnikord vältab kaua ja tavaliselt kujuneb välisõdurite edasi ja tagasi või paremale ja

ühtlasi liitesõduri ülesandeid — teotseb jaoülemalt saadud korralduste alusel.

Praeguses JE I järgi jao tegevust juhtivad kolm isikut: jaoülem, liitesõdur ja jaoülema abi. Neist esimene „vastutab suuna eest“, „on liikumisel peaasjalikult oma jao teejuhiks...“ „näidates seda: a) oma enese liikumisega, b) punktide ehk joonte järele ehk kättenäitamiseega liitesõdurile (§ 116)“ ja valvab sellejärele, et ei oleks mahajääjaid, et võimalikult kiiremini edasi jõutaks (§ 121) j.n.e.; teine näitab kogunemise suuna või suuna (liikumisel), milles see peab sündima (§ 125), „veab“ jagu liikumisel (§§ 116 ja 120), on „paiskumise kondikavaks“ määrates oma asukohaga aheliku paigunemise ja selle rindesuuna ning sõdurite paigunemiskorra ahelikus (§ 120), moodustab aluse paigutatud jao rinde suuna muutmisel (§ 120) j.n.e.; viimane s. o. jaoülema abi, asudes jao sabas, valvab „sõdurite õige kohanemise järgi“ (maastikule) (§ 116) ja hüpote sooritamisel liigub „viimase järjekorraga uuele kohale“ (§ 117) valvates, et ei oleks mahajääjaid ja et võimalikult kiiremini edasi jõutaks“ (§ 121).

Siit selgub, millist tähtsat osa etendab liitesõdur selles „kolmikus“, mis lahinguväljal peab juhtima jao tegevust. Eelpool nägime jao koondrivi küsimuse käsitlemisel, kes tavaliselt esineb liitesõduri osas; seda arvesse võttes on kindlasti otstarbekam, et tema

Just viimaseid asjaolusid arvesse võttes peaksimegi pöörama senisest suuremat tähelepanu taandumise harjutamisele; olukorras, milles meil tuleks pidada sõda ei pääseks meil kindlasti mitte mööda sellest ebameeldivast toimingust, kui meie ei taha lasta enast hävitada koha peal, vaid sooviksime säilitada elavat jõudu, mis on ja jääb tähtsamaks teguriks lahingupidamisel.

3. Jao paiskumine ahelikku peaks toimuma ka jao ülema abist (liitesõdurist) paremale ja vasakule. Seni on see sündinud üheainsa retsepti järgi niiviisi, et üks pooljagu paiskus ahelikku liitesõdurist paremale ja teine vasakule. Tegelik elu on näidanud, et see trafarett igakord ei sobi hästi olukorraga, ülesandega ja maastikuga, mispärast peaks eeskirjas ette nägema ka teisi jao ahelikku paiskamise viise.

Ahelikku paisatud kk jagu ei tohiks vältimusest erineda l'jaost. Kk tu-

leks peita või hoida sarnaselt v'p'le; laskekohale võiks teda asetada ainult siis, kui on tarvis avada tuli. Tagavara toimkonda kuuluvate meeste paigutamine tegevtoimkonnast astmena tahapoole, varjatud kohta, kus nende ülesandeks on laadida magazine pole otstarbekohane; see ei sobi sisult ülaltoodud põhimõttelise nõudmisega ja pealegi loob kk jao raamides olukorra, kus mõnede sõdurite eesõiguseks on võidelda (tegevtoimkond), kuna teised jäävad enamvähem pealtvaataja ossa. Tuleks loobuda levinenud vaatest, et kk jao meeskond peab eeskätt teenima oma automaatreleva; poleks mõeldav, et tegelikus lahinguolukorras kk jaos terveni viis meest veavad padruneid, laadivad magazine ning söödavad oma automaatreleva; see arv tundub suurena iseäranis veel kui arvestada, et nende meeste arv tõuseks kompanis 30-ni.

(Järgneb.)

Huvitatu.

Raskekuulipildujate kasutamine lahingus.*)

Belgia sõjaväes maksvad põhimõtted rk kasutamiseks.

D. Kaitse.

Üldisi aluseid.

Et saada ettekujutust belglaste vaadetest rk kasutamise kohta kaitsele, vaatleme enne missugused põhimõtted on nendel maksvad kaitse organiseerimise kohta üldse.

Belgia eeskirjades rõhutatakse kaitse organiseerimisel sügavuse vajadust.

R.d'Inf. § 125. on öeldud, et „peab püüdma vastase pealetungi seisma panna võitlusjärgu esijoone (meie mõistete järgi vastupanupositsiooni) eelserva ees. Vastase tugeva pealetungi korral ei ole see igakord võimalik. Olgu esimene võitlusjark nii tugev kui tahes, alati võib teda vastase suurtükitulega neutraliseerida. Jõudude jaotamise juures kaitse organiseerimisel peab seda arvestama. Kaitsja, kes maksku mis maksab, tahab pealetungijat ühel positsioonil kindlasti kinni pidada, koondab oma jõud ette. Kaitsevöö muutub kitsaks. Vastase poolt saavutatud kohalik edu võib sundida kokku varisema tervet kaitsesüsteemi.

Sügavusse asetatud relvad ei kannata nii palju suurtükiväe tule ettevalmistuse ajal, kuna suurtükiväe tule mõju muutub nõrgemaks pärast seda, kui vastane on asunud rünnakule; kaitsja võib oma sügavuses teostatavate üksuste moraali kõrgel hoida ja seisma panna vastase pealetungi.“

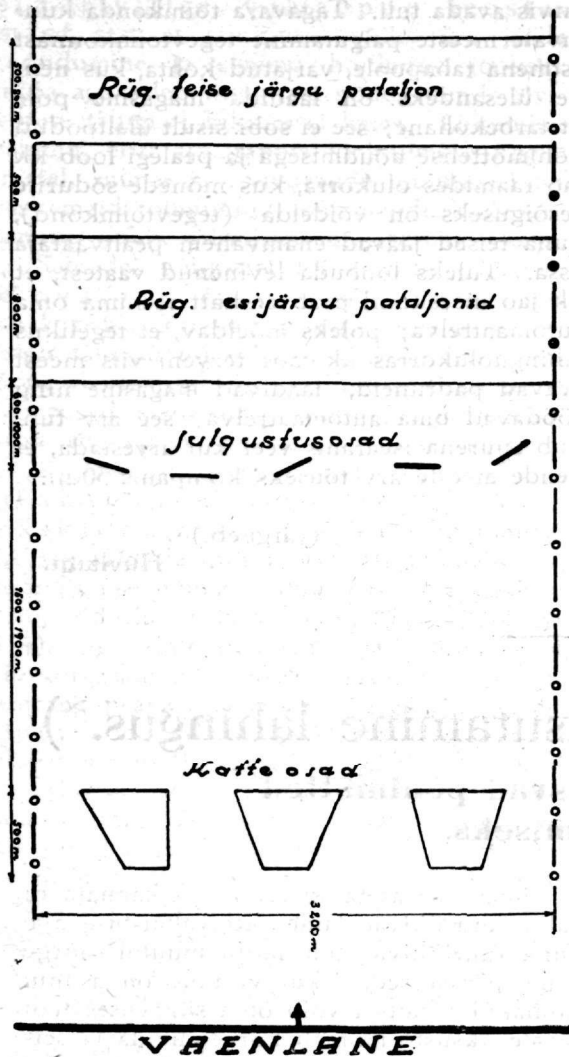
Sügavuse loomiseks rügement asub kaitsele kahes võitlusjärgus (ešelonis). Esimesse võitlusjärku asetatakse 2 pataljoni, teisse — üks. Diviisi varu võib vajaduse korral luua kolmanda võitlusjärgu (vt. skeem nr. 1).

Rügemendi kumbagi võitlusjärgu sügavus on harilikult 500—800 m; nende vahel on ette nähtud 500 m lai maaala, kus pole laskekuriosi asetatud. Iga võitlusjark moodustab läbipääsematu tulevöö, kus vastupanu on organiseeritud võitlusjärgu rindel ja sügavuses; vastasel peab olema võimata läbi pääseda sellest tulevööst nii päeval kui ka öösi.

Esijärgu pataljonidele määratakse kaitse organiseerimiseks 1200 m laiune kaitseraioon (meie eeskirja mõiste järgi kaitseelõik) ja see väga tähtsates kaitseraioonides, kus maastik ebasoodus. On maastik soodus kaitse organiseerimiseks, võib pataljoni kait-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 21/22 s. a.

Belgia rügemendi kaitsesüsteemi üldkuju.

Skeem nr. 1.

Märkus: Võetud „Bulletin Belge“ 1931. a. Tome I Nr. 3, lhk. 229. — Artiklist: „Emploie des Mi/D. J. dans la Défensive“.

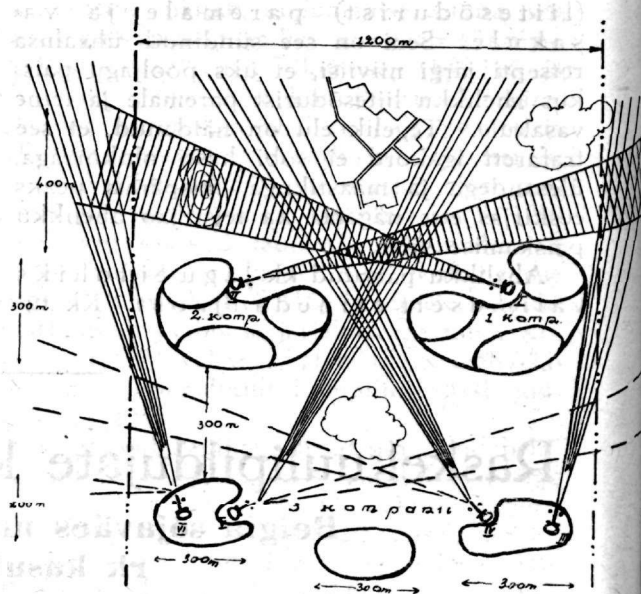
seraiooni laius ulatuda kuni 2000 m. Rairoonides, milledes ees leidub looduslikke tõkkeid (veekogud, sood j.n.e), võib pataljoni kaitseraioon olla veelgi laiem.

1) Kui esijärgu pataljoni kaitseraiooni laius on 1200 m või vähem (soodsal maastikul 2000 m või vähem), asetatakse harilikult esijärku 2 kompanit, teise — üks. Esijärgu kompanid asetavad harilikult 2 rühma esijärku, ühe teise (vt. skeem nr. 2).

Esijärgu rühmad asetatakse nii, et kõik relvad saavad tulistada võitlusjärgu eelserva ette; teise järku määratud rühmad korraldavad vastupanupesi nii, et nad flankeriva

tulega suudaksid katta esijärgus asuvate rühmade vastupanupesade esist ja abistada neid võitlusjärgu eelserva kaitsmisel.

Esijärgu pataljoni teise järgu kompanid loovad 300 m kaugusel esijärgu kompanite taga flankerivaid tulitõkkeid esijärgu kompanite seljataguses olevatesse tähtsamatesse raiioonidesse. Kõik esijärgu pataljoni teise järgu kompani rühmad asetatakse ühte eeslõni, — kusjuures rühmade asetusraioonide laius ei tohi olla 300 m suurem.

Skeem nr. 2.

Belgia jalaväepataljoni rk tulesüsteem lahtisel maastikul.

Märkus: 1) Võetud „Bulletin Belge“ 1931. a. Tome I Nr. 5, lhk. 446. Artiklist: „La Défense dans un secteur de R. J. de Bon J.“

2) ○ — rk poolrühm.

2) Kui esijärgu pataljoni kaitseraioon on 1200 m laiem (soodsal maastikul 2000 m laiem), asetatakse esijärku kõik 3 kompanit. Laskurikompanid ka sel juhul asetavad esijärku 2 rühma. Teise järgu rühmade ülesanne on aga siin sama, mis eelmisel juhul oli pataljonide teise järgu kompanitel.

Rügemendi teise järgu pataljonid, nagu juba üleval tähendatud, asetatakse 500 m kaugusele esijärgus asuvate pataljonide taha. Harilikult asetatakse pataljonis kõik laskurikompanid ühte võitlusjärku, sest et teise järgu pataljonidel tuleb kaitses organisereida laiemale rindel kui esijärgu pataljonidel. Teise järgu pataljonid loovad flankerivaid tulitõkkeid esijärgu

pataljonide seljataguses olevatesse tähtsamatesse raioonidesse.

Julgustuspositsioon luuakse rügemendi esimese võitlusjärgu esijoonest 600—1000 m kaugusele.

Peale selle on Empl. tact. gr. un. järgi ette nähtud veel kattepositsioon (avant-postes), mis asetatakse 2500—3500 m kaugusele rüg. esimese võitlusjärgu ette.

Niisugused on üldiselt belglaste põhimõtted kaitse organiseerimiseks. Nad on passiivse kaitse pooldajad.

R k kasutamine kaitisel.

Rk kasutamiseks kaitisel leiame belgia jalaväeeskirjas ja sõjaajakirjas „Bulletin Belge“¹⁾ järgmisi põhimõtteid:

Rk pataljoni rk jaotatakse rügementide vahel. Divül ei jäta harilikult oma käsutusse rk pataljoni üksusi.

Rügementide käsutusse määratud rk üks osa jääb rügüli varru, kuna teine — määratakse patülide käsutusse.

Rügüli varru jäetud rk on ainukesed, mis õieti kujutavad rk pataljoni osa, teised jaotatakse kõik patülide vahel.

Kui palju patülide käsutusse määratakse rk, oleneb olukorrast.

See, et rk pataljoni klp jaotatakse rügementide ja pataljonide vahel, ei tähenda aga veel, et ülemate kohused nende suhtes piirduvad ainult jaotamisega. Eeskirjades on ette nähtud, et nii divül kui ka rügüli võivad teataval määral avaldada oma tahet rk pataljonide klp kasutamise suhtes.

1. Divül, kui see vajalik, võib anda täpsaid juhtnõore rk jaotamise kohta rügementide võitlusjärkude vahel, määrates ka igasse võitlusjärku ettenähtud rk ülesandeid.

See võib olla näiteks juhul kui maastiku iseäralduste tõttu rügemendi esimene võitlusjärk (ešelon) ei vaja rk kaitseüsteemi täiendamiseks või just ümberpöörduvalt vajab neid palju.²⁾

¹⁾ S. Emploie des Mi/D. J. dans la Defensive. Bulletin Belge 1931. a. Tome I. Nr. 3, lhk. 227—229.

²⁾ Märkus: Palju rk pataljoni klp määratakse rügemendi esijärgu pataljonidele näiteks taandumislahingus, kus vastast tuleb tule alla võtta juba suurematelt distantsidelt. (Empl. tact. gr. un. § 148).

Rügemendi teise võitlusjärgu tulesüsteemi täiendamiseks antakse rk näiteks juhul, kui esimene võitlusjärk on asunud kaitsele maastikule, mille kaitmine raskendatud (pole laiaulatuslikke flankeerimise võimalusi), — ja selle tagajärjel esimese võitlusjärgu taga tuleb organiseerida tugev teine võitlusjärk.

Harilikult divül piirdub sellega, et annab rügülidele ainult üldisi juhtnõore, määrates ära millise tähtsuse omab ühe või teise rindeosa kaitmine, kus on vastase kõige tõenäolikum pealetungisuund j.n.e. Neid juhtnõore rügülid arvestavad rk jaotamise ja nendele ülesannete andmise juures.

Divül peab aga kindlasti ära määrama kuhu, väljaspool rügementide esimese võitlusjärgu poolt moodustatavat tulevööd, tulevad luua rk tulekoondused ja kuidas rk peavad toetama katteosi.

Divüli ülesandeks on ka määrata kindlaks rk tegevus rügementide ja diviisi liitekohtades.

2. Rügüli, arvestades divüli nõudmisi rk kasutamise üle (kui divül on niisuguseid üles seadnud), annab ühe osa rk esimeses ja teises võitlusjärgus asuvate patülide käsutusse, ülejäänud — jätab varru.

Oma varu rk kasutab rügüli (vastavalt divüli poolt antud juhtnõoreidele) tuletoetuse andmiseks rügemendi esimese ja teise võitlusjärgu ette. Esimese võitlusjärgu tulega toetamine rügüli varu rk poolt sünnib harilikult üle peade laskmisega. Et tuli oleks võimsam ja tuld oleks võimalik suunata lähemale esimese võitlusjärgu esijoonetele, rk asetatakse harilikult niisuguste raioonide taha, kus asuvad nõrgad laskuriosad. Teisalt peavad aga need rk olema võimalikult lähedal ka rügemendi teisele võitlusjärgule, sest „kui on kindlaks tehtud vastase sissetung esimese võitlusjärgu raiooni, võtavad rügüli varu rk oma alla positsioonid, mis neile ette nähtud rügemendi teise võitlusjärgu kaitseraionis (R. d'Inf. §§ 133 ja 135).“

Empl. tact. gr. un. § 122 näeb veel ette, et „juhul, kui pataljonidel on kaitsta laiad rinded, rügüli käsutuses olevatest rk teatud osa võib kasutada esimeses või teises võitlusjärgus iseseisva kaitseõigu kaitsemiseks. Need rk alluvad nende üksuste ülematele, kelle kaitseraionis nad asuvad. Nende katteks määratakse nõrgemaid laskuriosid.“

R. d'Inf. § 156. aga rõhutab, et niisugust rk pataljoni kpl kasutamiseviisi tuleb tarvitada ainult harukordadel; parem on anda rk patülide käsutusse.

R. d'Inf. § 136. järgi rügüli varu rk ülesannet on peale selle teostada kaudse laskmisega rk tulekoondusi divüli poolt, väljaspool esimese võitlusjärgu tulevööd, määratud raioonidesse; nad teostavad ka divüliilt saadud liiteülesandeid ja toetavad tulega katteosi.

Patülide käsutusse antud rk pataljonide kuulipildujate kasutamise kohta rügüli võib vajaduse korral oma mõju avaldada küsi-

muste üle, mis puutuvad nende jaotamise võitlusjärgude vahel ja tõkgetulede loomise üle naaberüksuste asetusraioonidesse, nii võitlusjärgude eelservade ette kui ka sügavuses.

Rügilil varu rk puudumisel, võidakse anda patülide käsutusse antud rk pataljoni nide rk ka kaugetuleülesandeid nendesse raioonidesse, mis divülilt on ette nähtud.

3. Patüil, arvestades rügililt antud erikorraldusi määrab, rk asetuse ja ülesanded, silmas pidades R. d'Inf. § 126 esitatud nõudeid, kus on öeldud, et „kaitsel patüli käsutuses olevad rk jaotatakse pataljoni võitlusjärgude vahel ja asetatakse nii, et võitlusjärgud oleksid kaetud nende flankeeriva tulega.

Flankeeriv tuli suunatakse:

a) võitlusjärgude ette nendesse raioonidesse, kus leidub kõrgendikke, lohke, võsastikke ja kohalikke esemeid, mille varjul vastane võib positsioonile läheneda ja end rünnakuks korraldada;

b) võitlusjärgu sügavuses nendesse raioonidesse, kus on tõenäolik vastase koondumine pärast esoleva võitlusjärgu asetuse läbimurdmist.“

Rk asetatakse üldiselt nii, et nad suudaksid kõige paremini täita oma peaülesandeid.

Pataljonide teises järgus asuvad rk toetavad esijärgus asuvaid osi nii palju, kui seda lubab nende asetuse oma peatuleülesande täitmiseks (s. t. flankeeriva tule andmiseks oma võitlusjärgu ette).

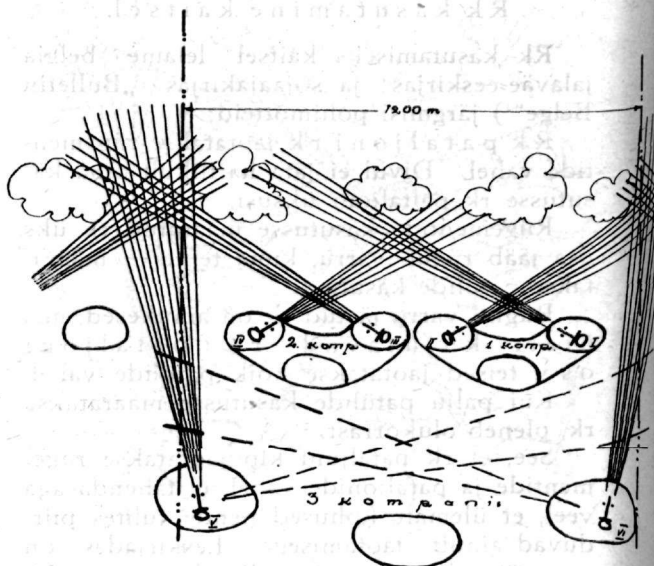
Sama on maksev ka rügemendi teises järgus asuvate rk kohta rügemendi esimeses järgus asuvate osade suhtes.

Need rk saavad toetada esijärgu osi harilikult ainult ülepeade ja kaudse laskmisega.

Esijärgu pataljoni raskekuulipildujaist enamik asetatakse positsiooni sügavusse; esijoonele suurem osa rk asetatakse ainult kaitsesele asumisel kinnisel maastikul. Selle kohta andmeid leiame „Bulletin Belge'is“ ilmunud artiklist.³⁾

Artiklis on näidatud, et juhul kui pataljoni kaitsesele on määratud ebasoodsal lahtisel maastikul 1200 m, soodsal 2000 m laiune kaitseraioon, asetatakse pataljoni esimese võitlusjärgu eelserva raiooni 2 rk poolrühma, teise — 4 poolrühma (vt. skeem

nr. 2). Pataljoni esimese võitlusjärgu eelserva raiooni asetatud rk poolrühmade ülesanne on luua tulitõkkeid pataljoni kaitsese asetuse eelserva vastu. Positsiooni sügavusse pataljoni teise võitlusjärgu eelservale asetatud rk poolrühmade peaülesanne on luua tõkgetuld pataljoni teise võitlusjärgu ette, kõrvalülesanne — läbi intervallide tulistamisega toetada esijärgu üksusi. Kinnisel maastikul pataljoni esijärgu eelservale on asetatud suurem arv rk poolrühmi: artiklis oleval skeemil on näidatud 4 poolrühma (vt. skeem nr. 3).

Skeem nr. 3.

Belgia jalaväe-pataljoni rk tulesüsteem kinnisel maastikul.

Märkus: 1) Vöetud „Bulletin Belge'i“ 1931. a. Tome I Nr. 5, lhk. 448. Artiklist: „La Défense dans un secteur de R. J. de Bon J.“

2) ○ — rk poolrühm.

Samas artiklis autorid väidavad, et juhul kui pataljoni rinne on 2000 m lai, peab pataljoni käsutusse andma ühe osa rk pataljoni rk; neid rk ei tule kasutada iseseisvate kaitselõikude kaitsmiseks, vaid anda patülide käsutusse; patülid kasutavad neid peaaegu ainult sügavuse loomiseks, mitte aga esijoonele asetamiseks. Et rügemendi teises järgus asuvad pataljoni on asetatud laiale rindele, siis ka nende kaitsesüsteemi täiendamiseks peab määrama rk pataljoni rk.

Pataljoni käsutusse määratavate rk pataljoni klp arv on olukorrast.

Ülevaatus lühikesest ülevaatest belgia eeskirjades leiduvate põhimõtete kohta

³⁾ Lieutenant-Colonel B. E. M. Lesaffre, capitaine B. E. M. Frayes. Les préparations de défense dans un secteur de regiment et de bataillon d'Infanterie. Bulletin Belge 1931. Tome I, Nr. 5, lhk. 441—471.

rk kasutamiseks kaitsel võib märkida järgmist:

Belgia eeskirjad näevad ette väga tugevat sügavat kaitsesüsteemi.

See kaitsesüsteem võib teatud olukorras olla otstarbekohane.

Minu arvates eeskirjas kaitse küsimuste käsitlemise aluseks ei tohiks aga võtta niisugust kaitsesüsteemi järgmistel põhjustel:

Selles kaitsesüsteemis kaitsja elavjõud on laiali paisatud, teda ei saa kasutada vastulöövide andmiseks ja koondamiseks nendes raioonidesse, kus tekkinud olukorra tõttu nad on kõige vajalikumad. Selles kaitsesüsteemis enamik rk on asetatud kaugele positsiooni sügavusse selleks, et rk ei kannataks vastase suurtükite all. Eeskirja kasutajatel võib tekkida niisugune arvamine, et rk kunagi ei tohi asetada positsiooni eelserva raiooni või selle lähemasse sügavusse, vaid et neid tuleb alati asetada kaugele positsiooni sügavusse. Operatsioonide läbi viimisel võib sagedasti vajadus tekkida kaitsesüsteemi organiseerida võrdlemisi väikse arvu kuulipildujatega; selleks, et väikse arvu kuulipildujatega luua pidevat tulesüsteemi, on vaja neid asetada positsiooni eelserva lähedale.

Belgia eeskirjades rk kasutamiseks leiduvatest põhimõtetest kaitsel on minu arvates otstarbekohane see, et seal on ette nähtud rk varud eriliste rk üksuste näol (rk pataljonid) suuremate väekoondiste juures. Rk varud on vajalikud positsiooni sügavuses tulitõkete loomiseks raioonides, kus on kindlaks tehtud vastase tugev pealetung, samuti ka väljalangenud rk asendamiseks ja lai riindeid kaitsvate üksuste kõvendamiseks.

E. Kokkuvõte.

Kokku võttes belgia rk üksuste organisatsioonist ja eeskirjades leiduvatest põhimõtetest rk kasutamiseks võiks märkida järgmist:

Belgia diviisides on iseseisvad rk pataljonid, mis koosnevad 3 rk kompanist ja üldrühmast. Laskurikompaneid ei ole rk pataljoni koosseisus.

Rk pataljoni tervikuna ei kasutata iseseisvate ülesannete täitmiseks.⁴⁾

Nad kujutavad endast tulevaru, mis osade kaupa antakse rk tuletoetust vajavate väeosade ja üksuste käsutusse.

Rk pataljonide allüksused teatud juhtudel nii pealetungil kui ka kaitsel teotsevad küll laskuriosadest eraldatult iseseisvates tegevusraioonides, kuid nad alluvad sel juhul toetatavate laskuriüksuste ülematele; nimetatud laskuriüksuste ülemad on kohustatud rk katteks määrama väiksemaid laskuriüksusi.

Belgia jalaväepataljoni rk kompani organisatsioon erineb väga meie omast; seal rk kompanis on 3 neljast rk koosnevat rühma ja üks õhukaitse poolrühm; rk rühmad koosnevad kahest iseseisvast poolrühmast; poolrühmad kannavad rk kompanis iseseisvat numeratsiooni ja kasutatakse eraldi iseseisvate ülesannete täitmiseks; 4 rk koosnevate rühmade ülemad belgia rk kompanis esinevad rk kompüli abilistena — taktikaliste juhtidena, kes ei ole liiga seotud rk tehnilise juhtimisega. Meie organisatsioonist niisugused rk kompüli abilised puuduvad.

Belgia rk kompani üldrühma koosseis on ette nähtud erilised padrunikandjad (22 meest), — meil neid ei ole.

Belgia eeskirjade järgi lähenemisel antakse rk laskurikompülide käsutusse, — meil — juhib rk rk kompül.

Belgia eeskirja kallaletungi ja rünnaku käsitlevas osas ei rõhutada iseäralikult rk tsentraliseeritud juhtimise vajadust, — meil aga nõutakse kindlasti, et rk kompül peab rk juhtima.

Kaitsesse puutuvate küsimuste käsitlemisel, nii belgia kui ka meie eeskirjas rõhatakse vajadust rk tulesüsteemi loomisel asetada relvad flankeerivaks tulistamiseks. Belgia põhimõtete järgi suurem osa rk asetatakse flankeerivate tulitõkete loomiseks positsiooni sügavusse pataljoni teise võitlusjärgu eelserva ette, kõrvalülesandega tulistada läbi intervallide esimese võitlusjärgu eelserva ette. Meil — suurem osa rk loob flankeerivaid tulitõkkeid vastupanupositsiooni eelserva ette.

K. M.

⁴⁾ Märkus: Prantsuse „Notice provisoire sur les bataillons de Mitralleuses 1926. a.“ lhk. 6 leiduvat andmetel prantsuse rk pataljoni, mis koosnes 3 rk- ja 1 laskurikompanist, võis kasutada ikuni 4 km laia kaitselõigu iseseisvaks kaitsmiseks.

Deutsche Wehr 1928. a. Nr. 12, lhk. 239. leiduvat andmetel on Prantsusmaal rk pataljonid kaotatud. („Kindral von Tayson. Organisatorische Neuerungen in Frankreichs Heer.“).

Taktika alalt.

Taktikaline ülesanne nr. 1.*)

Kõvendatud pataljon järelväena.

Gaasikaitse korraldamine järelväes.

I. Üldised põhimõtted.

Gaasikaitse eesmärgiks on:

- koguda andmeid ilmastiku ja maastiku gaasikaitse kohta, samuti vastase võimalustest ja kavatsustest sõjagaasi tarvitamiseks antud raioonis;
- halvata sõjagaasi mõju tehniliste vahenditega ja taktiliste võtetega (LE § 84).

Andmete kogumine ilmastiku kohta sünnib meteoroloogiliste vaatluste abil, mida toimivad väekoondiste ja väeosade käsutusse antud meteoroloogiajaamad (LE § 85).

Iga väekoondise juures asub meteoroloogiajaam, mis on varustatud kõikide meteoroloogiliste aparatuuridega. Väekoondise meteoroloogiajaamad on sidemes omavahel ja riigi suuremate meteoroloogiajaamadega. Viimaste kaasabil ennustatakse väekoondisele ilmastikku.

Iga väeosa on varustatud kantava meteoroloogiajaamaga. Kantava meteoroloogiajaamaga toimetatakse väeosa piirkonnas kohalikke mõõtmisi, nagu õhuvoolu suuna ja kiiruse, temperatuuri, niiskuse j. n. e. kindlaksmääramist. Kantava meteoroloogiajaama aparatuurid on paigutatud ühte kotti ja kantavad ühelt mehelt. Seepärast võib mõõtmisi toimendada üks mees.

Väeosa asudes kohal, määratakse meteoroloogiajaamale kindel asupaik, kus ta teeb kindlaks ilmastiku olude muutumisi. Niisugusel juhul meteoroloogiajaam asub alalises sidemes väeosa staabiga või ülemaga, kellele ta annab edasi teateid.

Väekoondiste meteoroloogiajaamad saavad kohalikke teateid väeosade jaamadest ja alles alalises ühenduses riigi meteoroloogiajaamadega, koostavad ilmastiku ennustusi väekoondistele. Väekoondiste meteoroloogiajaamad saavad väekoondiste staapidesse

ilmastiku ennustusi kaks korda päevas järgneva 12 tunni peale. Väekoondiste staapidest saadetakse teated edasi väeosadele, kus nad tehakse teatavaks allüksustele.

Andmete kogumine maastiku ja vastase kohta sünnib gaasiluure ja gaasivaatluse abil.

Kantav meteoroloogiajaam.

Jaam on ette nähtud gaasikaitse alal vajalikkude atmosfääriliste mõõtmiste toimetamiseks väeosades.

Pildil on näha püstitatud päevavari ja tema otsa kinnitatud tuulemõõtja. Varju all ripuvad baromeeter, hügromeeter ja termomeeter. Jaam on varustatud veel bussooliga ja tema külge pandava tuulelipuga. Aparatuurid kantakse nahkkotis.

Gaasiluure organiseeritakse koos väeliskide luurega. Seda toimetavad erimeeskonnad, kes teotsevad koos jalaväe, ratsaväe ja suurtükiväe luureosadega. Ohuluure aitab kaasa gaasiluurele sel teel, et ta paljastab vastase gaasikallaletungi ettevalmistusi (LE § 85).

Gaasikaitse erimeeskonnaks on igas väeosas desinfektsioonikomando, mis asub väeosa staabi juures. Desinfektsioonikomando ülemaks on väeosa gaasikaitse ohvitser. Peale selle igas kompanis on teatav arv mehi — gaasikaitse eriteadlasi, kelle peale võib panna lihtsamaid luure ja vaatluse ülesandeid. Desinfektsioonikomandot kasutatakse ka tervi-

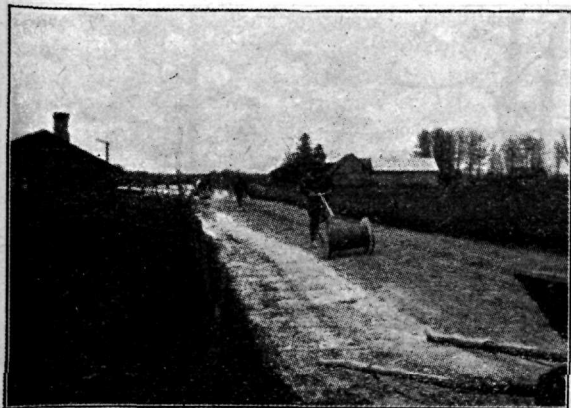
*) Vt. „Sõdur“ nr.nr. 3/4, 5/6, 9/10, 11/12, 13/14, 18/19 ja 20 s. a.

kuna või lahutatult salkadena. Desinfektsioonikomando ülesandeks on:

- toimetada gaasiluuret väeosa ešelonis,
- degaseerida tähtsamad punktid, defileed söövgaasidest,
- erijuhtudel toimetada gaasivaatlust.

Desinfektsioonikomando ülesannete hulka ei kuulu väeosa allüksuste asukohtade degaseerimine, kui nad on gaasitatud söövgaasiga.

Maaalade degaseerimiseks on desinfektsioonikomando varustatud pulverisaatoritega — lahude pritsimiseks, ja rullisõeladega — kuivade ainete puistamiseks. Meeskond on varustatud gaasikindlate ülikondadega.

Tee degaseerimine rullisõelaga.

Gaasiluure ülesandeks on:

1. Pealetungil teha kindlaks, kas:
  - maaala, mida tuleb läbistada, on vaba gaasist, eriti aga, kas ta pole gaasitatud söövgaasiga kastmise teel;
  - vastane pole üles seadnud gaasipildujaid gaasitõkke loomiseks või gaasiballoonide suure koondisega laine laskmiseks pealetungija suunas.
2. Kaitsete teha kindlaks, kas:
  - vastane kavatses teostada gaasikallaleitungi raskete gaasiballoonide abil;
  - vastane kavatses teostada gaasikallaleitungi gaasipildujate abil.

Vastase kavatsust gaasikallaleitungi toimetamiseks suurtükiväega, miinipildujatega (Stones) ja kergete balloonidega on harilikult raske kindlaks teha luure abil.

3. Taandumisel teha kindlaks, kas:
  - vastane on gaasitanud tähtsamaid taandumise suuni, selleks tuleb peamiselt luurata raioone, mida vastane on tulistanud või kust on üle lendanud vastase suuremad lennukid;

- gaasitatud taandumisteede läheduses ei leidu gaasivaba raioon, kust võiks juhtida läbi taanduvad osad; ohtlikud kohad taandumisel tuleb tähistada.

Gaasivaatlust toimetab gaasiluure ja gaasivaatluspostide (GVP) võrk, mis on järgustatud sügavusse. Gaasivaatlust organiseeritakse igas kompanis, patareis, eskadronis ja neile vastavais üksustes ning asutistes nii ringel kui tagalas (LE § 85).

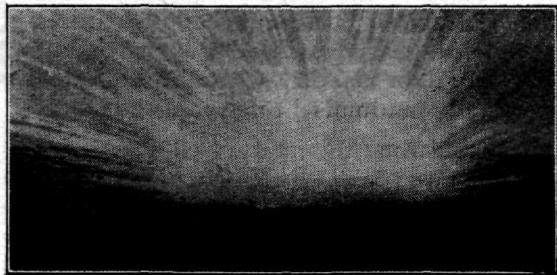
Gaasivaatlejad on varustatud signaalaparaatidega ja keemiliste gaasiilmutajatega, mis värvi muutmisega näitavad gaasi olemasolu maastikul ja õhus. Gaasivaatluspostide asetus ripub suurel määral maastikust ja olukorrast. Gaasivaatluse ülesandeks on kindlaks teha:

- vastase gaasikallaleitung võimalikult kohe selle alul;
- vastase ettevalmistused, mis suundatud gaasikallaleitungi korraldamiseks.

Gaasiohu korral gaasivaatlejad annavad sellest teada alarmsignaaliga. Alarmsignaale on kaks: signaal, mis teatab vastase gaasikallaleitungist, ja signaal, mis hoiatab võimalikult pea algavast gaasikallaleitungist.

GVP asetamisel tuleb silmas pidada signaalaparaadi kõla ulatavust, tuule suunda, võimalikke gaasikallaleitungi iseloomu ja oma vägede asetust. Juhul, kui on oodata kallaleitungi lainega balloonidest, siis asetatakse GVP positsiooni ette, et nad võimalikult varakult suudaksid alarmeerida positsioonil asuvaid osi. Juhul, kui on oodata kallaleitungi gaasipildujatega, siis GVP asetatakse kohtadele, kus on laialdasem vaatlusevõimalus. Sealjuures GVP ei või asuda vastase gaasipildujatest kaugemal kui 1000—1300 m (laskekaugus). Suurtükiväe või miinipildujate abil ettevõetava gaasikallaleitungi avastamine nõuab, et GVP asuksid kohtadel, kus on soodsad vaatlusevõimalused.

Igal gaasikallaleitungil on oma kindlad tundemärgid. Kallaleitung, mis ette võetud balloonidega, on kindlaksmääratav vastase positsioonilt kuulduva sisinaga. Gaas, mis on balloonides tugeva surve all, voolab sealt välja tekitades sisinat. Peale selle, eriti niiskel ajal, on väljalastav gaasipilv nähtav palja silmaga valge uduna. Kallaleitungi korral gaasipildujatega on vastase positsiooni raioonist kuulda suurem pauk, millele järgneb miinide undamine õhus ja hulgaline ning üheaegne lõhkemine. Suurtükiväe või miinipildujate abil teostatud kallaleitungi võib kindlaks määrata mürskude või miinide lõhkemise efekti järgi. Gaasimürskude ja miinide

Fosforiga täidetud mürsu lõhkemine.

nide lõhkejõud on väga väike ja nad on hõlpsalt eraldatavad fugassmürskudest või miinidest. Gaasbrisant mürske on raske eraldada brisantmürskudest, kuna esimeste lõhkejõud on pisut vähem teistest. Tihti on näha otse pärast gaasmürsu või miini lõhkemist lõhkemise kohal väikest udupilve, eriti niiskel ajal.

Taandumisel on gaasioht suhteliselt väike, sest pealetungijal on raske juurde vedada gkallaletungi abinõusid. Taandumisel võib arvestada ainult ulatuselt väga piiratud gkallaletungidega suurtükiväe ja lennuväe ga, erijuhtudel ka gmiinipildujatega. Viimaseid kasutatakse peamiselt suitsukate loomiseks (valge fosforiga) või gaasitamiseks aevastusgaasiga (adamsüd, sinine rist).

II. Olukorra hinnang.

A. Vastane.

Vihmad ja tuuled on senini takistanud rohelistel teostada gkallaletunge. Rohelistel on kasutada gkallaletungi läbiviimiseks järgmised abinõud:

1. Gballoonid glaine tekitamiseks. Balloone on suuri — 22—33liitrilisi ja väikseid — 5—6liitrilisi. Viimased on kantavad ühelt mehelt. Jahedal aastaajal on ballooni täidetud kloori (75%) ja fosgeeni (25%) seguga.

2. „Liwens“ gpildujad. Miin sisaldab harilikult 15 kg fosgeeni, harukordadel ka fosgeeni segu klooriga, kloorpikriiniga või yperiiti. Laskekaugus on umbes 1300 m.

3. „Stokes“ miinipildujad kal. 3" või 4". 3" mp väikesed suitsumiinid sisaldavad umbes 0,5 kg sg ainet ja suured miinid umbes 2—3 kg sg ainet. 4" mp miinid sisaldavad umbes 2 kg sg ainet. 3" mp laskekaugus on 2000 m ja 4" — 1800 m.

4. Gmürsud. Gmürskudega on varustatud peamiselt roheliste 3" ja 4" suurüükid. Sg. kooses mürskudes on mitmesu-

gune. Brisant ja gmürskude vahel on 60:40, kusjuures gmürskudest on täidetud sg. 30% ja suitsuga (valge fosfor) 10%.

5. Gp pulverisaatorid maaala kastmiseks peamiselt yperiidiga. Pulverisaatorid on kantavad — 10—15liitrilised ja veetatavad, mis on monteeritud autodele või lennukitele.

Roheliste jalaväerügemendis on grühm, mis koosneb neljast jaost: leegipildujajagu, 3" ja 4" „Stokes“ jaod ja desinfektsioonijagu. Rühmas on 45 meest ja 1 allohvitser — ginstruktor. Desinfektsioonijao ülesandeks on ka maaala kastmine sg. Selleks on jaos kantavad pulverisaatorid.

„Stokes“ miinipilduja tulepositsioonil.

Roheliste jalaväediviisis on gkompani, mis koosneb neljast rühmast: kantavate gballoonide või gpildujate (Liwens) rühm, leegipildujaterühm, gmiinipildujate (Stokes) rühm ja desinfektsiooni või kastjaterühm. Viimane on varustatud kantavate ja veetatavate pulverisaatoritega.

Roheliste korpuses on gpataljon, mis koosneb neljast kompanist: gballoonide või gpildujate komp., leegipildujatekomp., gmiinipildujatekomp., desinfektsiooni või kastjatekompani.

Jalaväerügemendi grühm ei suuda üksi sinda teostada suuremaid gaasikallaletunge, kuid võib gaasitada või suitsukatte alla võtta väiksemaid üksusi, nagu rk-rühma positsioonil, üksikuid toetuspunkte j. n. e.

Gkompani kantavate gballoonidega ja kerge „Liwensi“ gpildujatega ning „Stokes“ miinipildujatega varustatud rühmad koos suudavad gaasitada kompani kuni pataljoni positsiooni.

Gpataljon suudab gaasitada vastase rügemendi positsiooni.

6. jalaväerügemendi vastu teotsevad 165., 166. ja 167. jalaväerügemendid. Seega võib oletada, et peale rügementide grühmade on rohelistel kasutada ka diviisi gskompani. Rohelised, koondades oma gosad, ja kui olukord, ilmastik ja maastik seda soodustavad, võiksid gaasitada III/6 asetuse raiooni.

B. Ilmastik.

Viimastel päevadel on olnud tugev vihm ühes kõva tuulega. Kuni 06. 10. ennustasid meteoroloogiajaamad halba ilma, mis takistas sg tarvitamist. Hommikul 06. 10. ennustasid meteoroloogiajaamad ilmastiku paranemist ja sama päeva õhtul sai 6. jalaväerügement brigaadi staabist järgmised meteoroloogilised teated järgneva 12 tunni peale: „Õöl vastu 07. 10. on oodata läänest loodesse pööravat nõrka tuult (1—2 palli — 1—3 m/s), vähenevat pilvitust, kohati kergeid sademeid, temperatuur endine.“ 6. jalaväerügemendi meteoroloogiajaam teatas, et 06. 10 kell 0600 oli temperatuur + 3°C ja kell 12 + 7°C.

Olgugi, et õhk vihmade ja märja maa tõttu on väga niiske, mis võib öösi ja hommikul tekitada kohati paksemat udu, tuleb antud ilmastiku olude juures siiski arvestada vastase gkallaletungi võimalustega.

D. Maastik.

a. 2/III positsioon Vanakubja, Loodi as., Oti, Loodi jaama raioonis.

II/2. asudes Loodi as. raioonis on väljaspool ballooneidest lastavate gaaside ohtu, sest positsioon asub kõrgel kohal ja ees on sügav org. Peale selle puudub rohelistel soodne koht ballooneid ülesseadmiseks. II/2. osad, mis asuvad Loodi as. pargi serval ja majade vahel, on gaasiohus gkallaletungi korral gamiinipildujatega, gpildujatega ja gmürskudega.

I/2. ründamiseks Loodi jaam, Oti raioonis on võimalik ballooneid juurdetoomine Loodi jaamast kagu pool asuva metsa kaudu, kuid glaine laskmiseks pole maastik soodne, sest positsiooni ees puudub koht ballooneid ülesseadmiseks. I/2. osad, mis asuvad positsioonil metsa serval Loodi jaamast kagu ja idakagu suunas, on gaasiohus gkallaletungi korral gamiinipildujatega, gpildujatega ja gmürskudega.

b. I/III positsioon Päidre, Laatre, Tõlba raioonis.

I/1. osad, mis asuvad Korbi raioonis, on väljaspool gaasiohtu gkallaletungi korral gballoonidega, sest positsiooni ees asub org. I/1. osad, mis asuvad Korbist kagu pool asuvas metsas, on gaasiohus gkallaletungi korral gamiinipildujatega, gpildujatega ja gmürskudega.

II/1. ja III/1. mis asuvad Laatre, Tõlba raioonis, nende asukoha kauguse tõttu on gaasiohus ainult gkallaletungi korral gamürskudega.

d. Ratturrühma positsioon Kibe, Maiste, Asu raioonis.

Ratturrühm, mis asub Kibe, Maiste, Asu raioonis, on maastiku tõttu kõige väikesemas gaasiohus, sest positsioon asub kõrgel ja lagedal kohal ning rohelistel puuduvad soodsad võimalused lähenemiseks ja gkallaletungi vahendite ülesseadmiseks. Ratturrühma positsiooni tulistamine gamiinidega on võimalik, kui asetada gamiinipildujad Torimust lõuna pool asuvasse metsa.

*

Peale gaasikallaletungi korraldamise võivad rohelistel võtta III/6. positsiooni suitsu alla, tulistades suitsuiniidega ja mürskudega, mis täidetud valge forforiga või mõne muu suitsutekitava ainega, millele juurde lisatud ärritavaid sg, nagu adamsüti, sinist risti või klooratsetofenooni. III/6. positsiooni katmine suitsuga võimaldab rohelistel varjatut lähenemist ja lagedate kohtade läbistamist. Isegi väike koondis ärritatavatest sg sunnib teotsema gtorbikutes. Tulistamise alla suitsumürskudega võivad sattuda esmalt VP ja rk positsioonid.

Gaasikallaletung püsivate söövgaasidega antud juhul puudub, kuna rohelistel, võttes metsaalused maad ja metsavahelised teed gaasi alla, võivad pealetungil sattuda ise gaasi. Juhul, kui rohelistel kavatsevad pealetungida ühes suunas, siis nad võivad gaasitada söövgaasiga, kas Öisu, Laatre, Vardi as., Heimtali või Sultsi, Loodi as., Lüütre, Heimtali tee. Soodsaim koht gaasitamiseks suurtükiväe või lennuväe abil oleks metsavaheline tee Vanakubja, Sepa vahel. Seda on aga raske oletada, kuna Sultsi, Loodi as., Heimtali tee on märksa parem Öisu, Vardi as., Heimtali teest, ja rohelistel esimest teed ise saavad kasutama pealetungil. Teine tee aga ei paku soodsaid gaasitamise võimalusi.

III. Korraldused g-kaitse alal.

A. Patüli korraldused.

a) Järel- ja külgsalkadele 10.10. kell 1530.

(Vt. skeem nr. 1.)

1. Antud olukorras võib oodata vastase poolt peamiselt tulistamist g-mürskudega ja kergete g-miinidega 07.10. jooksul.

2. Kontrollida meeskonna g-torbikud ja saata minule kella 2400. 16.10. andmed vigastatud ja kõlbmatute g-torbikute kohta.

3. Järelsalga juht korraldab g-luuret peamiselt Versekist lõuna pool, Öisu vallam. ida pool ja Linsist lääne pool asuvate metsade raioonis, külgsalga juht Amarast ja Riisast lõuna pool asuvate metsade raioonis. Selgitada vastase g-kallaletungi ettevalmistusi. G-luuret alata 17.10. k. 0100. Andmed minule k. 0630. G-vaatlus kompanites — kompülide korraldusel.

4. Taandumisel Männiku—Vanakubja joonel päeval kasutada suitsukatat lagedail kohtadel: Maiste—Männiku ja Loodi as. raioonis.

b) Gaasikaitseohvitserile 16.10. kell 1700.

1. Täpsa luurega maastikul selgitada vastase g-kallaletungi võimalused Laatre—Siniialliku j. positsioonile. Kohad, kus vastane võiks seada üles g-balloone, g-pildujaid ja g-miinipildujaid, märkida skeemil (vt. skeem nr. 2). Luureandmed 07.10. k. 1000.

2. Selgitada õhuvõlde suund positsioonide kohal Siniialliku j. orus, Lüütre—Ramsi—Köökmäe ja Laatre—Tõlba raioonides.

3. Aidata kaasa 1. ja 3. komp. Laatre—Siniialliku joonel organiseerida g-vaatlust.

4. G. desinf. komandost: a) üks salk (all-ohv. + 5 reameest) Sepa talu juures; ülesanne: Vanakubja—Sepa—Lüütre raiooni — tee ja sildade degaseerimine, kui vastane seda raiooni tulistab g-mürskudega või lennukeilt; b) üks salk (kapral + 3 reameest) Laatre talu juures; ülesanne: Laatre—Männiku raiooni degaseerimine.

B. Kompül 2/III korraldused.

a) Rühmül II/2. 07.10. k. 0100.

1. Ühes luurega saata välja g-luure: a) Paistu suunas, ülesandega, teha kindlaks, kas rohelised Linsi metsas valmistuvad g-kallaletungiks g-pildujatega; b) Sultsi suunas, ülesandega kindlaks teha, kas vastane ei tee ettevalmistusi g-kallaletungiks metsas, mis Versekist lõuna pool. Luureandmed 07.10. k. 0600.

2. Välja panna GVP 07.10: k. 0600: ühe GVP Loodi as. risttee raiooni ja teise GVP Loodi as. pargi ida poolsele servale.

b) Rühmül I/2. 07.10. k. 0100.

1. Ühes luurega saata välja g-luure Peebo suunas, ülesandega kindlaks teha, kas vastane ei tee ettevalmistusi g-kallaletungiks metsas, mis Öisu vallam. ida ja kagu pool. Luurel eriti valvata tee järgi, mis läheb Peebost loode suunas. Luureandmed 07.10 k. 0600.

2. Välja panna GVP 07.10 k. 0600: ühe GVP rk juure, mis asub metsa serval Loodi ja amast ida pool ja teise GVP raudtee tamme — 300 m lõuna pool Loodi ja ama.

D. Kompül 1/III korraldused.

(Vt. skeem nr. 1.)

a) Rühmül I/1. 07.10. k. 0100.

1. Ühes luurega saata välja g-luure Öisu suunas, ülesandega, teha kindlaks, kas rohelised valmistuvad g-kallaletungiks lõuna pool joont Riisa—Amarast. Luureandmed 07.10. k. 0600.

2. Välja panna 07.10. k. 0200 GVP Amarast lääne pool asuva metsariba lääne servale, ülesandega, tähele panna, kas rohelised koondavad g-kallaletungi abinõusid I/1. positsiooni ette. GVP jääda kohale päikese tõusuni.

07.10. k. 0600 asetada GVP raudtee tammi raiooni rk. positsioonist 50 m loode poole.

b) Ratturirühma ülemale 07.10. k. 0100.

1. Välja panna 07.10. k. 0200 GVP Torimust lõuna pool asuva metsa serva raudtee tammi juurde, ülesandega, tähele panna, kas rohelised koondavad metsa või raudtee tammi raiooni g-kallaletungi abinõusid. GVP jääda kohale päikese tõusuni.

07.10. k. 0600 asetada GVP Maiste (lõuna poolses) raiooni.

E. Patareiülema korraldused 06.10. kell 1800.

1. G-instruktoril üle vaadata inimeste ja hobuste g-torbikud. Rikkiläänud g-torbikud vahetada uutega.

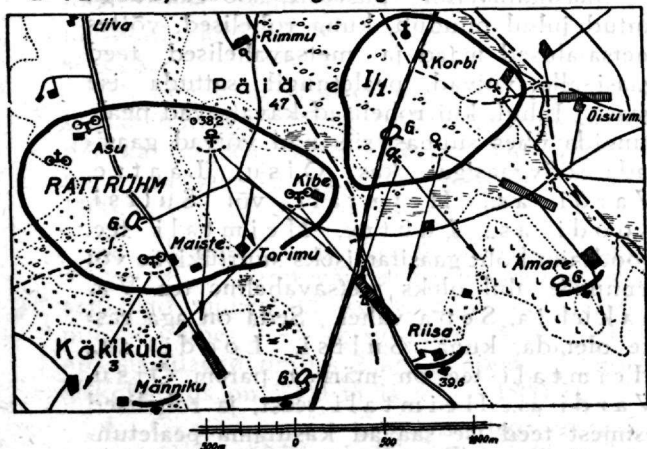
2. Tulepositsioonile tuua kloorlupja, käsisõelad ja pulverisaatorid ühes degaseerimise lahuga.

G. Gaasikaitseohvitseri teatis patül III/6. Laatre, Tõlba, Siniialliku j. Lüütre kaitsepositsiooni luurest.

(Vt. skeem nr. 2.)

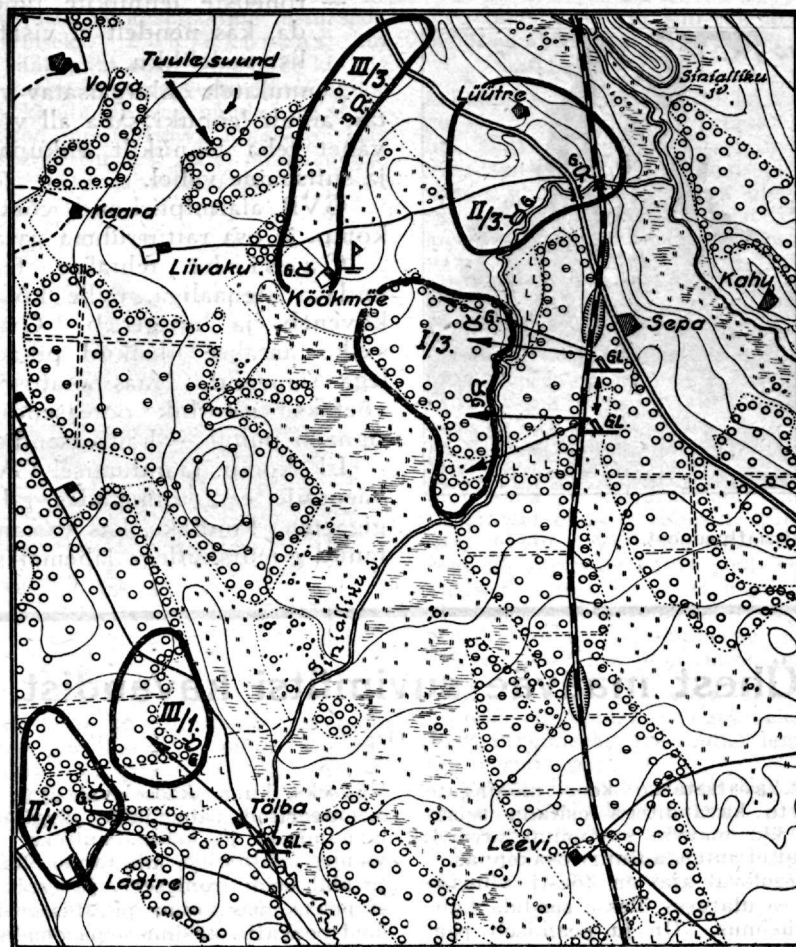
1. Maastik ja tuule suund ei võimalda rohelistel korraldada g-kallaletungi balloonidega. Juhul, kui tuul peaks pöörama kagu poole, siis on rohelistel võimalus korraldada g-kallaletungi, asetades balloonid Tõlba raiooni ja võtta gaasi alla Tõlbast edela ja põhja

G-vaatluspostid külgsalga positsioonil.

Skeem nr. 1.

M 500

500 0 500 1000

GL — Livenski
g-pilduja.
a.õ — g-vaatlaja.

Skeem nr. 2.

Järelväe positsioon Sini alliku j. joonel ja GVP asetus.

pool asuvad metsa servad. Juurdepääsu võimalused Tõlba raiooni on olemas.

2. G-pilduja kasutamist roheliselt võib oodata:

a) Laatre ja Tõlba raioonides. Soodsamad kohad g-pildujate ülesseadmiseks oleksid Laatre kagu pool ja Tõlbast lõuna pool asuvad metsa servad.

b) Kõokmäest kagu pool, Sini alliku j. kaldal asuva positsiooni raionis. Soodsam koht g-pildujate ülesseadmiseks oleks raudteetamm. Kasutades tammi nõlvakut, on võimalik g-pildujatele anda tarvilik tõste ja õige suund. Antud tuulesuuna juures g-miinidest tekitatud g-pilv liiguks aeglaselt läbi metsa Sini alliku j. vasakul kaldal ja edasi tuule tõmbuse tõttu pikki Sini alliku orgu.

d) Lüütre raionis. Soodsam koht g-pildujate ülesseadmiseks Sepa raioon. Lüütre raionis tekivad g-pilv praeguse tuule juures kaudselt Lüütrest ida pool olevasse orgu.

3. G-kallaletung söövgaasi (ype-riidi-) mürskudega on võimalik positsioonile Sini alliku j. vasa-

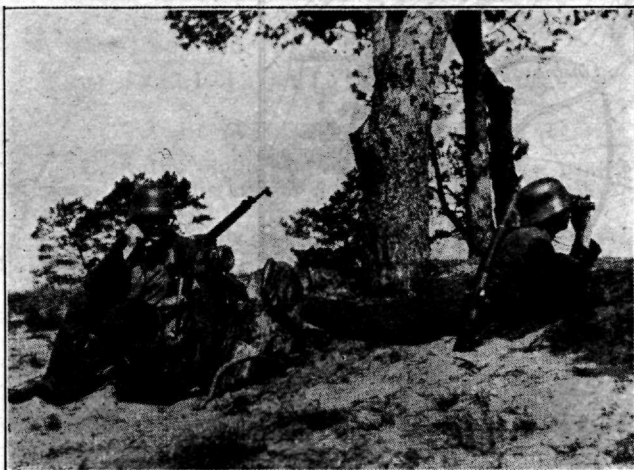
kul kaldal. Tuul ajaks g-pilve metsa alt Sini alliku j. suunas ja Laatre, Autsi tee jääks gaasivabaks. Yperiidiga gaasitatud metsaalust maa-alala on võimata kiiresti degaseerida.

4. Välja minnes võimalikust gaasiohust III/6. kaitsepositsioonil tuleksid GVP asetada järgmistele kohtadele: (vt. skeem nr. 2). Meteoroloogia jaama asukoht — sidepunkti läheduses Ramsil.

IV. Teenistus gaasivaatluspostil.

I/1. komp. paremal tiival rk läheduses asuv GVP koosneb kahest mehest, kes on varustatud g-ilmutajatega, pikksilmaga ja alarmisireeniga. GVP ülesandeks on:

- valvata I/1. komp. positsiooni järele ja gaasiohul tõsta g-alarm,
- jälgida roheliste tegevust Ämara, Riisa vahelises metsas,

Gaasivaatlusepost.

— roheliste lennukite ilmumisel vaadelda, kas nendelt ei visata alla udutavast vedelikku.

Lennukitelt õhkupaisatav vedelik on nähtav ainult lennuki saba all või taga. Tuleb vahet teha lennukilt õhkupaisatava gaasi ja suitsuaine vahel.

GVP alarmipiirkond võiks haarata I/1. komp. ja osa ratturrühma vasakust tiivast.

Gaasioht tehtakse teatavaks pika, undava signaaliga, mille kõla lainetaoliselt kõveneb ja nõrgeneb. Gaasiohiatusseks antakse üksikud pikad tõusva häälega signaalid. Gaasiohiatussignaali puhul võetakse gaasitorbik ooteasendisse, gaasiohiatussignaali puhul — kaitseasendisse.

I/1. komp. taandumisel GVP liigub jalaväeosade ees, toimetades gaasitorbikuid eesmärgiga teha kindlaks, kas vastane ei ole gaasitanud gaasimürskudega lähemat seljatagust.

D. B.

Ühest maaväe suvimütsi kavandist.

J. Org.

Lähemal ajal kavatsetakse koos mõningate teiste vormiesemete kavanditega esitada seisukohavõtmiseks ka üks maaväe suvimütsi kavand, mis on välja töötatud intendantuuri osakonnas.

Paistab, et käesoleval ajal on tõesti viimane aeg tõsiselt ja täies ulatuses ülesse seadida kaitseväe peakatte küsimus. On ju peamiselt peakatte see, mis annab iga riigi kaitseväele tema rahvusliku omapärase ilme. Meil aga seni ei ole kõigi püüdumiste kiuste eriti peakatte küsimusega olnud õnne. Oleme korduvalt püüdnud vabaneda „vene vaimu“ väljendavast „furažkast.“ Oleme püüdnud selle sihi saavutamiseks laenata isegi üsna võõrapärase mütsi Lääne-Euroopast. Selle laenu iga oli üürrikene ja temast ei ole jäänud muud mälestust kui üks uus sõna meie igapäevasesse leksikoni, „anderkopa“. „Anderkopa“ teatavasti asendas „inglise“ müts. See viimane meil valmistatud kujul ei taha aga kuidagi sobida meile, ei stiililt, ega välimuselt, sest see ei kannatada meie „nupud“ puht füüsiliselt. Ja juba näemegi sagedasti kaitseväelaste peas „pehmet“ kujulise inglise mütsi“ ettekäändel jälle endiseid vene „furažkaid“ kõige vaimukamate revolutsiooniaegsete „sissemurretega“. Pealinnas võib erilist „noblessi“ ses suhtes märgata mõningate vene rahvusest ohvitseride seas. Samuti võib näha tagavaraväe kolonelle, kelle „inglise“ suvimüts on kaotanud kõik inglise puhtakujulised ketta vormid ja omanud eht vene lotendava äärte lopsakuse.

Selle kurva tõsiasja puhul arvatavasti peaks olema vastuvõetav intendantuuri osakonna julge soov luua ükskord täiesti omapärane, rahvuslikuks tulla pretenteeriv kaitseväe müts. Põhimõtteliselt see soov peaks tunduma kõigiti õigustatuna. Sest kui omalajal oleme julgenud luua oma kaitseväe, siis tarbekorral peaksime julgema luua tema jaoks ka mütsi. Mis sest, et julged „loomise“ ajad hakkavad jääma minevikku ees-

õiguseks, kuna käesoleval ajal ollakse rohkem orienteeritud välisriikide järgi, — nende „hea“ laenamiseks ja kohandamiseks. Ka avaliku arvamise suhtumine, mis tahab olla vormi küsimuste alal veidi ironiseeriv ja osalt isegi vaenuline, ei peaks meis võima paralüüsida otsimise püüdeid peakatte küsimuse paremaks lahendamiseks. On ju teada, et säärane suhtumine on rohkem tingitud mõningaist ebaõnnestumisist ja ebajärjekindlusist vormi alal. Tulevikus aga neid viimaseid tuleb karta vähem, sest kõigi tundemärkide järgi otsustades, vormi asju tahetakse ajada väga „tasa ja targu“.

Kuna vormiküsimused kaitseväelasi loomulikult ei saa jätta kunagi külmaks, siis loodetavasti „Sõdur“ heameelega lubab käesolevate ridade kirjutajale, kui kõnesoleva mütsi kavandi loomise ligilad seinud isikule, tutvustada lugejatele seda kavandit lähemalt.

I. Mütsi ideeline ja stiililine külg.

Nagu öeldud, sooviti luua omapärane peakatte, mis võiks pretendeerida rahvuslikkusele.

Selleks jäi peatama kui väljendatavale peadeele — Põhjakotka ideele, sest „Kalevipoja“ järgi on Põhjakotkas meie rahvageeniuse kandja sümbol. Kandis ju Põhjakotkas oma väsimata turjal Kalevi Viru randa.

Muidugi võiakse selle idee valikule vaielda vastu, toonitades „Kalevipoja“ osalt kunstlikku, s. o. mitte täiesti rahvaluule allikatel põhinevat sündi. Teiselt poolt võidakse pidada kotkast (eestlastele kaasajal iseloomulikuks saanud mõtlemisviisi tõttu) tingimata mõne suurrahva monopoliks ja selle sümboli kasutamist meil „järeleahvimiseks“.

Neile väidetele võiks lühidalt vastata vaid järgmist. Kotka, kui sõjakuse (sõjameheliku vaimu) sümbol on igivana (mõelgem kas või Rooma

sõjalipule, mis kujutas kotkast), mille tõttu seda võib pidada üleilmseks. Põhjakotkas kui niisugune on ja jääb puht eesti sümboliks ka siis kui ta ei peaks enam esinema eesti mütoлогияs, sest Kreutzvaldi kaudu on see sümbol „Kalevi-põja“ abil istutatud uuesti rahva hingesse. Kas kunstlikult või restaureerides, sellel on küsimuse kohta praktiliselt võttes vähe tähtsust.

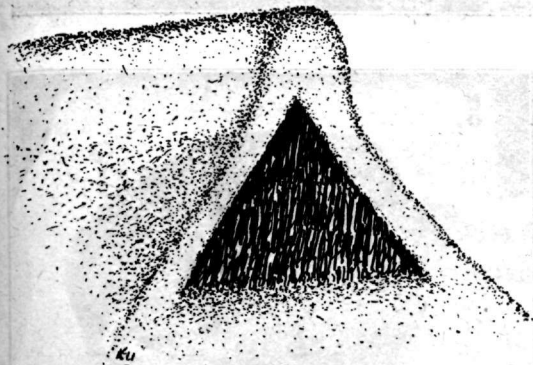

Joon. nr. 1.

Kotka vormidest on profiili joonte sarnadus üle kantud mütsi profiilisse (v. pilt). Teiseks kõrvalideeks valiti katuse idee, nimelt eesti stiili katuse idee. Seda valikut põhjustab mütsi kui peakatte põhiisloom.

Stiilisugulust rahvuslike peakatte ja hoonekatuste vahel võime märgata sagedasti. Olgu siinkohal märgitud vaid mitra, turbaani ja raudkübara stiilisarnasus vastavalt hütsantsi ja arabia stiili kuplitele ning kesk-aegete lossitornide katustele.

Kõnesoleva mütsikavandi juures näis olevat kõige sobivam kasutada eesti õlgkatuse paksu räasta, katuse turja ja otsa ning „unga augu“ vormisid (v. pilt 2 ja joonised 1 ja 2).

Joon. nr. 2.

Mütsi tähekujuline märk ideelt mõeldi Põhjanaelaks. Põhjanael on põhjataeva kõrgeim täht, ja sümboliseerigu meie rahvuslike paluste kõrgust. Täht võeti seitsmeharuline, sest 7 on eesti mütoлогия järgi maagiline arv.

Niipalju üldiselt mütsi väljendatavate ideede kohta. Üle minnes mütsi stiililise külje juurde,

olgu tähendatud, et siin tuli arvestada väga mitmeid nõudeid.

1. Sõjamehelikkus. Ja nimelt sõjamehelikkus selle vaimesse kui ka välises mõttes; seega siis: sangarlikkus, julgus, hoogsus, sihikindlus, tasakaal, enesevalitsemine, kindel iseteadvus; samuti ka: jõulikkus, julge ja otsekohene vaade, uhkeldamisest vaba üleolevus, s. o. soliidus. Sangarlikkust, julgust ja hoogsust mütsi kavandis peab väljendama hoogne ja jõuline (dünaamiline) vormide kujundamine (v. profiilil pilt 3), kuna sihikindlust, tasakaalu, enesevalitsemist ja iseteadvust peab alla kriipsutama hoo (põhi) ja vastupanu (rummu ülemine osa) elementide suuna lahenemine ühte punkti (nimelt tähekujulise märgi — Põhjanaela — pihta) ja rahunemine püsivalt (staatilist) jõudu väljendavaks kujuks (vaade eest). (v. pilt 4). Sama stiil on korduv ka mütsimärgis (v. pilt 5), kus kotka julge otsasulg samuti on suunitud Põhjanaelale ning saba ja kaljurahnude taoline puusapartii kujutavad enesest võimsat, kuid püsivat (staatilist) jõudu. Väliselt sõjamehelikku jõulikkust rõhutab sügavale kukla peale ulatav mütsirumm. Julgust vaates ja vabat üleolekut suurendab sobiv sirmi ehitus ja mütsi ettepoole tungiv otsaesine. Soliiduse taotlemisel on üheks nõudeks ekstravagantsuse puudumine (v. allpool p. 4).

2. Otstarbekohasus. See tähendab — vormide kohandamine sobivaks: tuule mõjule vastupanemiseks (sarnadus lennuki ja auto esi-osa vormidega);

vihma ja päikese kaitseks (räästataoline äär ja kulmudeni ulatav sirm);

teenistusetingimuste nõueteks (tarviline pehmus, kindlalt peasistumine, sirmi tagasihoidlik mõõt ja varjamiseks õige suund).

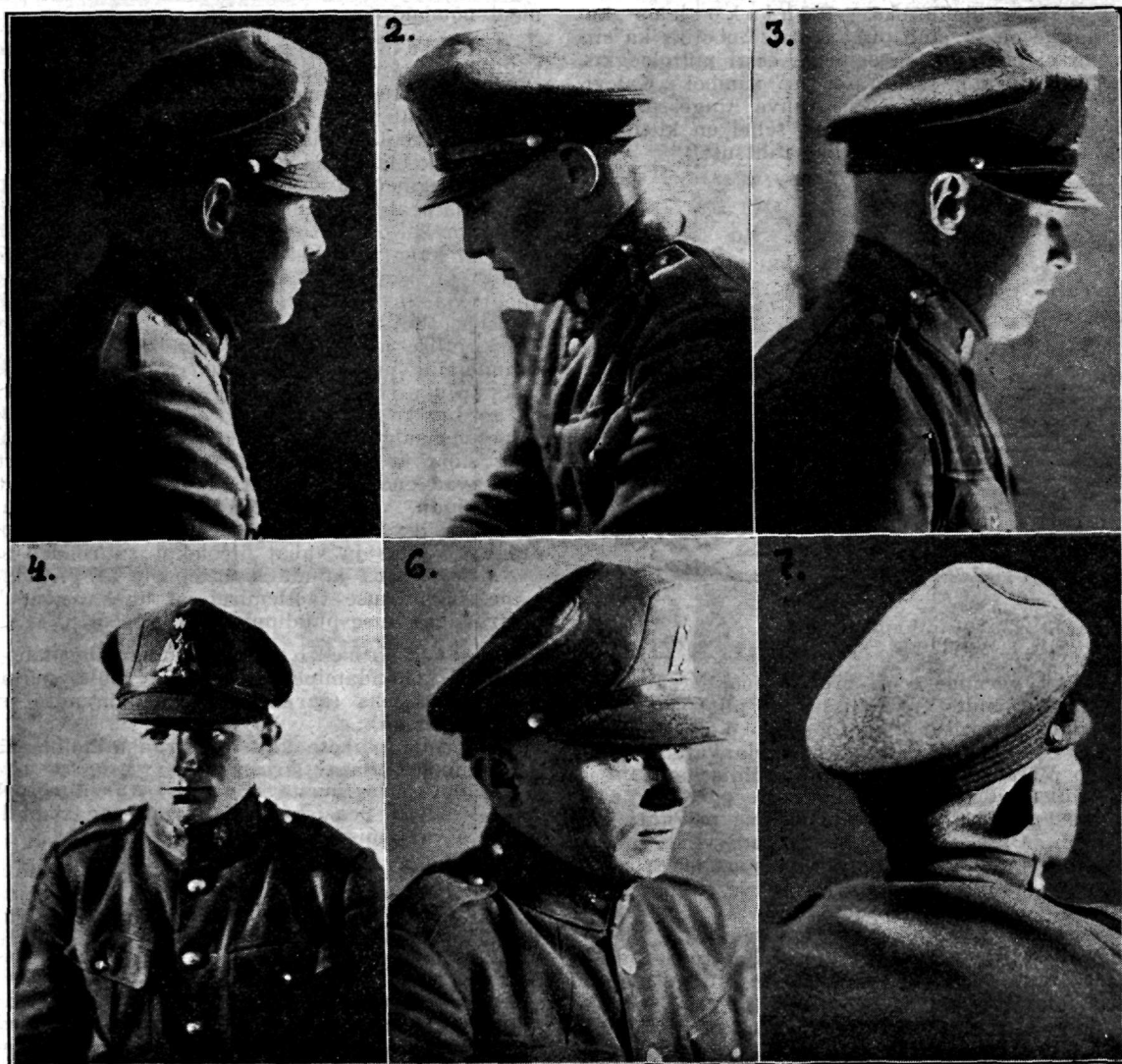
3. Sobivus nägudele. Meie tüübilistele laiadele nägudele sobib kõrgem ja etteulatav peakate (v. pilt 4 ja 6). Eriti eesti naiste rahvuslike peakatteis (kus omapära on rohkem) võime näha vormides sama kalduvust.

4. Ekstravagantsuse puudumine. Kuigi mütsikavandi vormid on kombineeritud väga ilmekalt, ei ole nad enesest meie praeguste peakatte juures ebatavalikud. Selles veendumiseks võrreldgem vaid esitüki ja rummu ülestõusvat osa talimütsi (läki-läki) esitükiga ja „kõrvadega“ ning mütsi ääri „furažka“ äärtega. (v. p. 7.)

5. Mütsimärgi tervikuline ühtekuuluvus mütsiga. Nii ideeline ja stiililine kui ka koloriidiline. Viimane on saavutatud kotka juures üksüdeerimisega ja tähe juures kõrgetahulise kuju valimise abil, mis vastu võtab kaitsevärvi riide helgid ja otse eest vaadates tähe hõbekarva sillerduse muudab kollakas-rohekaks.

II. Mütsi ehitustehniline ja hinnaline külg.

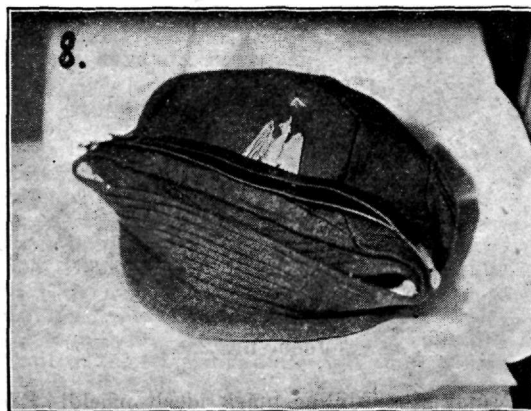
Olgu märgitud, et kavandi ehitustehniline külg käesoleval ajal on täiesti läbitöötatud ainult ajateenija mütsikavandi juures (kõik pildid kujutavad ka vaid viimast). Tähelepanuväärivaks uudiseks selle järeles on materjali valik. Nimelt on mütsi materjaliks villane riie (kas sõduri ülikonna oma või mõni õhem), mis tooreskummi abil on voodriidega ühte liidetud. Seda tehakse vastavas tehases ja maksab see mitte palju (meeter u. 40 senti). Selle toiminguga abil saavutatakse järgmised paremused:

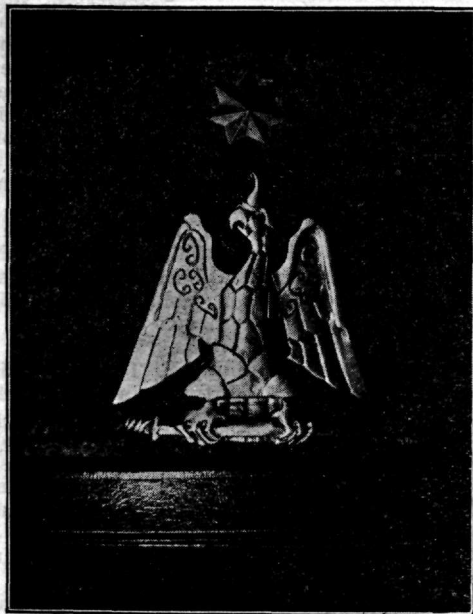
- materjal ei kortsu ja löike läbi antud kujud on püsivad;
- materjal ei veni ning seetõttu mütsi osade täppis väljalõikamine ja kokkupanek valmistamisel on hõlpsam;
- materjal on veekindel ja mütsi võib leige veega pealt pesta, ilma et vesi pääseks rikkuma sisemust;
- voodri panek kui eriline töö jääb mütsi valmistamisel ära;
- kõvenduseks mütsi sisse tarvilikkudesse kohtadesse pandav linane riie (steiflein) on kaitstud ja ei lähe pehmeks ega valgu antud kujust välja.

Ventileerimise raskus, mis sarnase materjali paksuks, kõrvaldatakse seega, et mütsi põhja ja rummuvaheline osa (äär) tehakse kummeerimata riidest ilma voodrita ja õhuaukudega mütsi mõlemil poolel. Ka on müts kujult suure õhutagavaraga.

Mütsi osad. Müts koosneb: 1) rummusest, mis on eestpoolt pealaele tõusev ja õmblustega taga ja pealaele; 2) põhjast, sisseõmblusega kuni

keskel oleva kühmuni; 3) äärest, õmblusega taga; 4) esitükist, juurdeõmmeldud alusega tormirihma paremaks hoidmiseks; 5) nokast; 6) nõõpidega kinnitatud tormirihmast; 7) kahe-osalisest

Pilt nr. 5.

märgist; 8) nahksest higirihmast (mütsi rummu sees), mille ülemine serv külge õmmeldud riidest ääre abil on tehtud kitsamaks, s. o. pea kujule sobivamaks, nii et müts „istub“ peas mitte ainult rummu alumise äärega, vaid kogu higirihma elastse pinnaga. Põhja ja rummu vahel on kant. Rummul kuni äärte esiosadeni, samuti esitükil ja sirmil on kõvendamiseks kahekordne linane riie (steiflein). Rummu alumine osa ja nok on läbiõmmeldud. Rummu pealael asuva õmbluse püsivamaks hoidmiseks on selle all elastne vedru, mis voodriididega ümbermähituna on kinnitatud esitüki külge. Vedru ulatab mütsi põhja sisseõmbluse eesotsani.

Müts laseb end hästi kokku panda, murdes noka tagaõmbluse suunas rummu sisse. Selteel mütsimärk on kaitstud ja murre sünnib kohalt, kus kõvendusriie (steiflein) on kõige paenduvam

(v. pilt 8). Materjal, nagu öeldud, kortsutamist ei karda. Viimane omadus on kauaaegselt proovitud pehmete inglise mütside juures, mis samal viisil valmistatud sõduri villasest riidest.

Peale higirihma, müts teiste osadega pead ei puuduta.

Üldiselt võib märkida, et materjali valikuga ja ehituse üksikasjadega on täiesti tagatud mütsi kindel kuju hoidmine, mis pehme mütsi juures on raskemini lahendatavaid küsimusi.

Müts ehitustehniliselt täidab kõik tähtsamad praktilised nõuded, mida esitatakse ajateenija mütsile:

- 1) olles pehme, hoiab alal oma esialgse ilmekad vormid;
- 2) võimaldab vedu, samuti kandmist paunas, kokkupandud kujul;
- 3) võimaldab hõlpsasti puhastamist ja kordaseadmist higirihma puhastamise või vahetamise teel, ja pealisriide sooja veega pesemise abil, ilma vormi kaotamata;
- 4) on veekindel ja siiski hea ventilatsiooniga;
- 5) istub kindlalt peas ja ei vaeva pead;
- 6) omab noka, mis õieti kaitseb vihma ja päikese eest ning ei takista töötamist vaatlusriistade juures ja kitsas ruumis;
- 7) omab ääred, mis takistavad vihmavee valgumist krae vahele;
- 8) omab kuju, mis tuule läbistamiseks kohane (nõue, mis meie „tuulemaal“ on eriti tähtis).

Mis puutub mütsi valmistamisesse ja hinnalisesse küljesse, siis on need soodsasti lahendatavad. Mütsi materjal üldiselt kokku võttes ei lähe kallimaks praeguse ajateenija mütsi omadest. Valmistamist aga kummeeritud riide omaduste tõttu on võimalik šabloonierida suuremal määral (mis töö teeb odavamaks). Igatahes tuleks ajateenijate mütside valmistamine koondada Kv. rätsepa töökotta, kus on võimalik läbiviia töö otstarbekohane ja odav korraldamine. Tarbekorral võib osutada soovitavaks mütsi materjali omadusi tõsta selleks, et mütsi vastupidavuse kestvus suureneks. Igal juhul see müts tarvitamisel ei võiks tulla kallim, küll aga odavam kui praegune maaväe müts. Viimase vastupidavust vähendavad puhastamise raskus ja vormist väljaminek, mitte esijoones kulumine.

Ülikoolilinn Tartu suurte päevade ootel.

ALMA MATER TARTUENSIS
pühitsemas 300. a. juubelit.

Neljas Vabaduseristi Vendade päev.

Tartu Ülikool pühitseb 30. juunil 300 a. juubelit. Juubelipidustusist võtab osa väljamaa ülikoolide esindajaid ja tähtsama aukülalisena Rootsi kroonprints Gustaw Adolf.

Pidustuste kava on võtnud juba enam-vähem lõpuliku kuju, mille järgi pidustused algavad juba 29. juuni õhtul üliõpilaskonna rongikäiguga. Pidustuste esimesel päeval, 30. juunil kell 0930

on ülikooli kirikus pidulik jumalateenistus; kell 1100 aktus ülikooli aulas vaid kutsutud külaliste; laiematele ringidele korraldatakse vabõhu aktus kell 1600, kus kõnelevad ülikooli õppejõud ja üliõpilaskonna esindajad; kell 1930 on ülikooli poolt dinee ülikooli ülimlas kutsutud külalistele ja kell 2200 algab üliõpilastelt korraldatud ball „Vanemuises“. Pidustuste teise päeva, 1. juuli hommikul vaadeldakse Raadi

muuseumi ja ülikooli raamatukogus korraldatud erinäitust: „Tartu ülikool 1632. a.—1932. a.“; kell 1230 korraldatakse Tartu linnavalitsuselt eine „Vanemuises“; pärast seda vaadatakse ülikooli filmi ja „Pallase“ kunstinäitust; pidustused lõpevad ülikoolilt antava raudiga ülikooli ruumes.

Juubeli puhul antakse välja: „Ülikoolilinn Tartu“ võorkeeltes; juubeli kestes — „300. a. juubeli bülletään“ inglise, saksa ja prantsuse keeltes; juubeli mälestuseraha 200 eksemplaris kujus V. Melniku kavandi järgi. Raha ühele küljele tulevad Tartu rootsi ülikooli esimese kantsleri J. Skytte ja Tartu eesti ülikooli kuratori P. Põllu profiilid pealkirjaga: „Tria saecula universitatis Tartuensıs“ ja teisele küljele ülikooli postaal eestikeelse pealkirjaga. Peale selle lastakse välja rida teisi mälestisesemeid.

Juubeli puhuks on Th. Lutsult filmitud ülikooli tema mitmesuguse tegevusega laboratooriumides, kliinikuis, instituudides j.n.e., tema üksikute instantside, nagu nõukogu j.n.e. näitlikud istungid, pidulik immatrikulatsioon ja doktoripromotsioon, üliõpilasmaja seesmine tegevus, üliõpilasorganisatsioonide majad, raamatukogu, tegevusealad katsepõldudel, loomakasvatuses, taimekaitstes j.n.e., j.n.e. Samuti filmitakse ka ülikooli pidustused.

Ülikooli pidustustele järgneb 3. juulil Tartus Vabaduseristi Vendade päev. Selleks päevaks sõidavad üle maa Vabaduseristi kavalerid kokku Tartusse, et tutvuneda Tartu ja selle ümbruskonna vabadusesõjaaegsete lahinguväljadega.

Praegu tehakse V. R. Vendade Tartu osakonnas eesotsas kindral N. Reegiga kibedasti ettevalmistusi. Peale kaitseväe on ka naiskodukaitse ja kaitsemaleva lubanud oma mõjuvat abi Vabadusesõja kangelaiste vastuvõtuks. Kuuldavasti ei keelavat oma mõjukat toetust ka kohalikud omavalitsused ja seltskond.

Et sündmustele anda laiemat ulatust ning tutvustada laiemaid kodanike ringe V. R. V. sihtide ja püüetega, on Tartu osakond otsustanud anda välja selleks päevaks albumi. Album sisaldaks kirjutisi Vabaduseristi mõttest ja tähtsusest, V. R. V. organiseerimist ja Vabadusesõja mälestusi. Väga tervitav algatus.

Samuti on kavatsus filmida väljasõitu.

Uurimisele tulevad lahingud Tähtvere väljal Ülenurmel ja Reolas. Tähtvere ja Reola lahinguväljadele kavatakse asutada mälestusepaigad. Ettekannetega on lubanud esineda kindral J. Soots — üldolukorra ülevaade, kol. V. Puskar — 2. diviisi tegevus, kol.-lt. O. Luiga ja major P. Villemi — soomusrongide tegevus, major J. Soodla — Kuperjanovi pat. tegevus ja kol. O. Sternbeck ja major K. Utuste — Tallinna kaitsep. tegevus.

Peale selle esineb huvitava ettekandega Tartu Toomemäel dots. dr. phil. H. Sepp.

Vabariigi valitsuselt on lubatud osavõtjale sel päeval prii sõit raudteel ja tasuta toitmine. On soovitatav, et Vabaduseristi vennad eelmiste aastate eeskujul võtaksid rohkelt arvu osa sellest tähtsast ja ilusast päevast. —S.

Rootsi rahvuspäeva pühitsemine Tallinnas.

Eesti-Rootsi Ühing korraldas 5. juunil s. a. Rootsi rahvuspäeva puhul Tallinnas „Estonia“ kontsertsaalis piduliku aktuse. Aktusel viibisid Riigivanem J. Teemant, Välisminister J. Tõnisson, Riigikogu esimees K. Einbund, kaitseväge juhi J. Tõrvandiga eesotsas, rahvasaadikuid ja teisi seltskonnategelasi. Vaatamata kevadisele ajale oli rahvast rohkesti.

Aktuse avas ja lõpetas Ühingu esimees Välisminister J. Tõnisson, selgitades aktuse tähtsust, kriipsutades alla, et oleme tulnud avaldama austust ja lugupidamist meie sõbralikule riigile, kuna omame Eesti ja Rootsi ühisminevikust heledaid mälestusi; tunneme sügavat austusetunnet vana Rootsi ja teiste sõbralike riikide vastu, kes ühes meiega püüavad inimsoo kõrgemate sihtide poole. Teiste austamine andku meile hoogu kodumaa armastamiseks.

Rootsi saadiku k. t. Kumlin tänas aktuse korraldajaid, lausudes, et Rootsi samuti kui ajaloos, suhtub ka nüüd Eestile alati erilise sümpaatiaga.

Peokõne pidas Tartu ülikooli dotsent dr. phil. H. Sepp (käesoleva „Sõduri“ eriartikkel lühendatult).

Riigivanema ilmumisel EMO segakoor ja ringhäälingu orkester kandsid ette Eesti ja selle järele Rootsi hünni.

Aktuse kontsertosas kanti ette EMO segakoorilt J. Aaviku juhatusel Rootsi ja Eesti laule; rootsikeelsete soololauludega esines ooperilauljanna pr. Mikk-Krull ja ÜENÜ „Hõimla“ tantsutrupilt kanti ette rida Rootsi rahvatantsu.

Aktus värskendas ja süvendas head sõbralikku vahekorda Rootsiga.

—a.—

Sõhfelepanuks tagavaraväe ohvitseridele.

Uue Ohvitseride teenistusseadluse järele ülendatakse aastmeis ka tagavara ohvitseri vastavate katsete sooritamise järele. Katsed sooritab edukalt vaid see, kes loeb värsket sõjakirjandust, esijoones „Sõduri“, mis alati jälgib sõjanduse arengut nii sise- kui välismaal, tuues oma veergudel kõik tähtsamad uudised sellel alal.

Seepärast rutaku iga tagavaraväe ohvitser „Sõduri“ tellimisega järgmise pooleaasta peal, mis algab 01. 07. Tellimise hind aasta peale Kr. 6 ja pooleaasta — Kr. 3. Pooleaasta tellimised omavad õigused ka lisadele.

Suvine kaitseväeline õppus kesk- ja kutsekoolides.

See toimus tänavu, nagu eelmistelgi aastatel, maikuu viimastel päevadel ja juuni alul. Õppustest võttis osa üle maa ligi 3800 õpilast. Et nii suure hulga noorte instrueerimist sõjanduslikul alal otstarbekamalt läbi viia, selleks oli riigi territoorium jaotatud viieks suvise kaitsevälise õppuse piirkonnaks — vanemate ning kogenumate ohvitseride juhatusel kaitsevägede staabist, kelledest enamik on saanud kõrgema sõjandusliku erihariduse ja kellel kõikidel seljaga suur õpetamise, kasvatamise ning juhtimise staaž. Piirkonna juhtidele nende vastutusrikkas töös olid abiks alalised kaitsevälise õpetuse instruktorid, hulk ohvitseride ja üleajateenijaid allohvitseri väeosadest ja aspirante sõjakoolist, kogusummas umbes 450 meest. Õppuse töökavades: laskeasjandus ühes märkilaskmisega väiksekaliibrilistest ja kaitseväe vintpüssidest, käsigranaatide märkiviskamine, lahingulised harjutused maastikul ühes fortifikatsiooniliste töödega, rivikool, ekskursioonid väeosadesse, tutvunemine teiste väelikeid j. n. e.

Soodsate päikesepaisteliste ilmade tõttu möödus õppus kõikjal heas meeleolus ning andis — pealtvaataja muljete järgi otsustades — kõigiti rahuldavaid tagajärgi. Õppuse lõpupäeva (7. juuni) töökavas oli ette nähtud rida võistlusi märkilaskmises, granaadiviskamises, teatejooksus j. n. e., kus koolid kui ka üksikud õpilased tugevasti konkureerisid omavahel.

Eriti meelurikkaks kujunesid omavahelised jõukatsumised õpilasrikkastes pealinna

koolides. Juba võistluspäeva varahommikul kihas sõjakooli ümbrus noortest, kes üksikult või gruppina liikusid laskeradade suunas, kust kõlasid püssipaugud, või jälle kogunesid kohtadele, kus toimusid teised võistlused, et siin oma juuresolekuga julgustada kaasõpilasi, kellele oli saanud osaks au võistlusväljal kaitsta oma kooli traditsioone. Kui laskmist, granaadiviskeid ja orienteerimisjooksu pealtvaatajad veel suutsid jälgida vaikse tagasihoidlikkusega, siis teatejooksu ja korvpalli juures pääsis vahepeal paisunud vaimustus täiel määral valla: staadion rökkas ja võimla seinad otse värisesid kisast ja mürast, mille abil pealtvaatajad näitasid poolehoidu oma meeskonnale või avaldasid vaimustust ühe või teise osava viske sooritamisel. Leidus muidugi ka neid poisse, kes suhtusid päevasündmustesse külmaverelisemalt ja võistluste kõige palavamatel momentidel rahulikult kinnitasid oma keha söögitoas, kus Tallinna naiskodukaitse hoolet, eesotsas pr. Tõrvandiga, oli serveeritud tee võileibadega.

Võistluste lõppedes koguneti koolide kaupa paraadiplatsile, kus pärast hra Riigivanema lühikest, kuid mõjukat kõnet, Kaitseministrilt anti välja auhinnad. Veel mõned lühikesed komandosõnad, ja sirgetes ridades, koolide kaupa, ja oma orkestriga eesotsas, marsisid õpilased kergel sammul hra Riigivanemast mööda linna poole. Poisitel näod rõõmsad, sest töö oli olnud huvitav ja ees ootas kauaoodatud suvepuhkus.

K.

Kaaderallohvitseri elust ja olust.

Üleajateenijaist.

„Sõdur“is on käsitletud küsimusi üleajateenijate elust. Üldiselt peab aga märkima, et arvukas üleajateenijaskond sageli tegeleb küsimusiga, millised mitmesuguseil põhjusil pole pääsenud avalikkusele.

Käesolevate ridadega sooviksin puudutada mõnda neist, millede sõelumise arvan olevat küllalt tähtis kaitseväge ülesannete ja sihtide taotlemisel. Jättes esialgu kõrvale üleajateenijate ainelise olukorra, püüan esijoones käsitleda teenistuslik külge.

Üleajateenijate teenistuslik karjäär rahuajal lõpeb viimase rahuaegse aastme (velt-

veebli või vastava) saavutamise. Siis tuleb paratamata seisak. Edasipääsu auastmes, vaatamata teenistuse kestvusele, ettenäha ei ole. Soodsal juhul mõni üleajateenija saavutab paariaastase teenistusega võimaliku kõrgema auastme, kust enam edasipääsu ei ole. Sõjaaegse auastmena võib veel kõne alla tulla ohvitseri asetäitja auaste, kuid rahuajal üleajateenija väljajõudnud veltveebli auastmeni, ei saa enam edasi jõuda auastmestiku lõppemise tõttu. Tuleks seda siiski võimaldada. See ergutaks edasipüüdmisele teenistuses ja peaks tooma ka mõningaid ainelisi soodustusi. Tähtendatud pahe kõrvaldamiseks tuleks rahuaegset allohvitseride auastmestikku täiendada uute auastmetega.

*Probleemi ees: Kas minna vormis või tsiviilis?
Lühike, kindel ja selge sõjamehe otsus: Vormis.*

Ka üleajateenijaskonna üldine kvaliteet praeguse korra juures võib kannatada, sest nõuded mis esitab praegune teenistuseadlus üleajateenijate teenistusse võtmiseks, on liiga pealiskaudsed. Teenistuseadluses pole nimetatud hariduslist taset, mille peab oma ma teenistusse võetav üleajateenija. Paljud väeosad hindavad üleajateenijate väärtust võimetega spordis ja saavutistega laskmisel, jättes muud omadused tahaplaanile. Ei saa eitada laskeosavuse ja spordi tähtsust kaitseväes, kuid tarvitada neid alasi ainukesel mõõdupuuna hinnanguks ei oleks õige. Üleajateenijate õlgadel lasuvad küll tähtsad õpetaja-instruktori ülesanded, kuid samuti ka kasvatulised ülesanded, mis sama tõsised ja väärikad kui eelmisedki. Kasvataja peab kas

kasvatatava ületama oma vaimlise intelligentiga või omama vähemalt samasuguse hariduslise tase. Ainult niisugune juht omab tarviliku autoriteedi.

Muidugi eltoodud küsimuse lahendamise praegu teenistuses olevate üleajateenijate suhtes on kaunis raske, kuid siiski mitte võimata. Selle ülesande taotlemiseks peaks väeosade üleajateenijatekogud astuma energilisi samme, kasutades kõiki võimalusi üleajateenijate hariduslise taseme tõstmiseks. Samuti väeosades korraldatavatel üleajateenijate täiendusõppustel ei tohiks unustada neid sihte.

Praktiliste oskuste drillimisest üksinda on vähe, kui puudub üldine kasvatus ja intelligentsus. Üleajateenijatel enestel eneseharimistöö, mis annaks soovitavaid tulemusi, on raskelt teostatav, eriti aja puudusel. Pealegi ei paku olud provintsi garnisonides praegu mingisuguseid võimalusi üleajateenijatele eneseharimise tööks ka parimal tahtmisel.

M. I.

Viljandis, 3. mail 1932. a.

Veel üleajateenijate teenistuseadusest.

On juba paaril korral „Sõduri“ veergudel mõtteid avaldatud üleajateenijate teenistuseadluse kohta. Pooldan, et kaotatakse üleliigne ja ebameeldev „üleajateenijate“ nimetus.

Üleajateenija“ nimetuse kaotamisel tuleks lahendada ka teine küsimus, s. o. ametmeeste aastme küsimus. Praegu on meil küll üleajateenijad, kuid mitte kõik ei ole allohvitserid. Otstarbekam oleks ka kõigile ametmeestele anda allohvitseri nimetus, sest osa neist, kes ei ole saanud mingisugust riviallohvitseri ettevalmistust (motoristid, masinistid, varahoidjad j.n.e.) ongi allohvitserid, kuna kirjutajad, lukusepad j.n.e ei ole seda mitte. Kuid milleks siin erand? Mõlemad liigid teotsevad ainult omal ametlal ning rivialal ei teotse kumbki. Ametmeestel allohvitseri nimetuse puudumine annab end järjest tunda tegelikus elus, näiteks, kelleks ajateenija sõdur nimetab tundmata k/v, kellel on kolm või neli valget paela õlakül? Nime tab, nagu seda tavaliselt tehakse, allohvitseriks, kuid mida peab see tegema, kellel on küll kolm või neli valget paela õlal, kuid kes sugugi ei olegi allohvitser? Kas hakka igale seletama, et ma ei olegi allohvitser, vaid olen reamees või kapral. Samuti ka telefonilisel rääkimisel või kirj vahetusel, kus sarnasel

ametmel tuleb esineda reamehena või kapralina tekitab see vale arusaamist, sest reamehe nimetuse mõiste sunnib alati isikule, kes teenib rivis.

Vahe riivilise ettevalmistuse saanud allõhvitseride ja ametalal teotsevate allohvitseride vahel võiks siiski olla, nimetades viimaseid kas administratiiv-, majandus-, ametala või mõne muu kohasema nimetusega. Selline nimetus jääks vaid teenistusdokumentidesse ja esineks vaid vajalikkudel juhustel, kuna igapäevases elus seda juurenimetust vaja ei oleks. Teenistusemärgid võiks eraldada samuti. Riviohvitseride tunnusmärgid võiksid eraldada allohvitseridest nagu see on praegugi, kus ühed kannavad kollaseid ja teised valgeid paelu.

Kapral J. Sarapuu,
üleajat. II j. kirjutaja.

Tähelepanuks

kaaderallohvitseridele.

Iga päevaga suurenevad kaaderallohvitseride suhtes nõuded üld- ja sõjalishariduse tasapinna tõstmise alal (sellest saavad aru ka paljud allohvitserid ise oma prestiiži tõst-

mise mõttes). Üld- ja eriti sõjalisteadmiste pagaaži täiendamisele püüab aidata kaasa sõjakirjanduse ajakiri „Sõdur“.

Võrreldes kaaderallohvitseridest „Sõduri“ tellijate-lugejate arvu ohvitseridest tellijatega, on neid umbes 50% vähem, vaatamata sellele, et nende üldarv (kogu vabariigis suurel määral ületab ohvitseride arvu. See kõneleb allõhvitseride huvist oma kutseharidusliku tasapinna tõstmise vastu. Ühest suuremast vabariigi väeliigist on „Sõduri“ tellijaid-lugejaid vaid üks isik, ja seegi eraisik allohvitseri kohal, sellevastu ühe väeosa allohvitseride kaader moodustab peaaegu poole kogu vabariigi allohvitseride tellijaist.

Toimetus koputab kaaderallohvitseride kogude juhatustele südameile, mõjutada oma liikmeid „Sõduri“ tellimisele veel järgmise poolaasta peale, mis algab 01.07.32. „Sõduril“ oleks siis võimalik käsitleda peale sõjateadusliste alade senisest suuremal määral puhtkaaderallohvitseride eluolu küsimusi.

Tellimise hind poolaasta peale on Kr. 3.—Poolaasta tellimised omavad õigused ka „Sõduri“ lisadele.

Tellimised, mis tehakse väeosade (asutiste) või allohvitseride kogude juhatuste kaudu, võidakse tasuda kolme kuu jooksul, makstes iga kuu 1/3 tellimishinnast.

Kaitseväe elu.

Vabadustammiku avamine Narvas.

Rahvamurd Vabadusesõja esimesel lahinguväljal.

Laupäeval, 28. mail toimus Vabadustammiku avamine Narvas. See sündmus ilusal õhtul meelitas Vabadusesõja esimesele lahinguväljale mitmetuhandelise rahvahulga. Pilt ilusas looduses oli meeltülendav.

Avamisetsereemonii algas rongikäiguga Hermani kindlusest. Rongikäigu ees sammusid Vabaduseristi kavalerid. Rongikäigust võtsid osa kõik eesti, vene ja saksa koolid, peale eesti ühiskonnasüüsi, gaidid, skoudid ja teised noorte organisatsioonid, vabadusesõjalased, invaliidid, „Võitleja“ ja „Ilmarise“ seltsid, naiskodukaitse, kaitseliit, tuletõrjujad, kaitsevägi j.n.e. Kujunes ligi kahe kilomeetri pikkune rongikäik lipupeuga kahe orkestri saatel.

Vabadustammiku avas Vabaduseristi Vendade ühenduse Narva osakonna esimees

kindralmajor A. Tõnisson, kes oli ka tammiku istutamise ja korraldamise tegelikuks juhatajaks. Oma avakõnes andis kindral piltliku ülevaate tammiku tekkimisest ja esimesest Vabadusesõja lahingust, mille mälestuseks tammik istutatud. Peale selle kõnelesid kol. Koch (4. üksikpataljoni ülem) härra K. Maasik (algkooli juhataja, Vabaduseristi kavaler), härra Pere (Narva koolipoiste nimel), härra Podrätšik (Vabadusesõjalaste Liidu nimel) ja härra Sõster (Vabaduseristi Vendade ühingu toetajate liigete nimel).

Aktusel laulsid Narva ühendatud segakoorid härra Ulmi juhatusel ja algkoolide õpilaskoor härra Klaasi juhatusel. Aktus lõppes hümniga.

Lahkujate suust kuulus südameilke tänusõnu kindral A. Tõnissoni ja Vabaduseristi kavaleride aadressil ilusa Vabadusesõja monumendi eest looduses.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Muudatusi Läti Kõrgema Sõjakooli seaduses „Latvijas Kareivise“ andmeil.

Läti Kõrgema Sõjakooli seadust, mis pandud maksma 1929. aastal, on 31. mail s. a. saami poolt täiendavalt järgmiselt:

Seni maksva seaduse põhjal oli võimalik Kõrgemasse Sõjakooli vastu võtta vaid tegeväeteenistuses olijaid ohvitseri, kuna nüüd on sõjaministrile antud õigus lubada Kõrgemasse Sõjakooli vabakuulajatena vastu võtta ka kõrgema haridusega reservväe ohvitseri. Vabakuulajate arv ei või tõusta üle 10% ja õppemaksu suuruse nende kohta määrab kindlaks Sõjaminister.

Peale selle muutmise seadus näeb ette, et kõigile Kõrgema Sõjakooli lõpetanuile antakse juure vanust 1 aasta. T.

Poola riigi ja sõjaväe 1932/33. a. eelarve.

Poola riigi üldiste tulude ja kulude kohta (korralised kui ka erakorralised) saame järgneva pildi:

	Tulud. Zl.	Kulud. Zl.
1932./33. a.	2.377.357.100	2.451.917.311
1931./32. „	2.898.516.904	2.886.192.301

Poola sõjaministeriumi eelarvet illustreerivad alljärgnevad arvud:

	Korralised kulud. Zl.	Era- korralised kulud. Zl.	Kokku. Zl.
1932./33. a.	811.959.000	20.691.000	832.650.000
1931./32. „	798.820.000	37.330.000	836.150.000

Kui lähemalt analüüsida sõjaministeriumi eelarvet ja võrrelda seda möödunud 1931/32. a. eelarvega, siis näeme, et sõjaministeriumi eelarve vähenemine on sündinud kõigepealt üldiste ülespidamiskulude (palgad, toitlustus) alanemise tõttu ja üksikasjaliselt maavägede arvel, kuna meriväe eelarve näitab koguni tugevat suurenemist (zl. 6.400.000 võrra) ja seda peamiselt erakorralise eelarve osas, mis on tingitud Poola merijõudude järjekindlast suurendamisest uute laevadega allveelaevade ja teiste. Et selgemat pilti saada sõjaväe eelarve üldisest jaotusest, toaksin allpool ära mõned iseloomustavad andmed:

	Ülespidamiskulud.		
	1932./33. a. Zl.	1931./32. a. Zl.	Vahe. Zl.
Maaväes	419.850.000	500.340.000	— 80.490.000
Meriväes	16.040.000	16.260.000	— 220.000.000

Materjalosa kulud.

	1932./33. a. Zl.	1931./32. a. Zl.	Vahe. Zl.
Maaväes	350.610.000	283.050.000	+ 67.560.000
Meriväes	23.820.000	17.260.000	+ 6.560.000

Väljaõppe kulud.

	1932./33. a. Zl.	1931./32. a. Zl.	Vahe. Zl.
Maaväes	21.510.000	18.480.000	+ 3.030.000
Meriväes	820.000	760.000	+ 50.000.000

Sellest on selgelt näha ülespidamiskulude vähenemine maa- ja meriväes ja materjalosa ning osalt ka väljaõppe peale kulude suurenemine, mida tuleb pidada loomulikult väga positiivseks nähtuseks. Vaatamata sellele on siiski maaväe ja meriväe otsekohtsed ülespidamiskulud liiategi kõrged (zl. 435.890.000) moodustades seega ikkagi veidi 52% kogu sõjaministeriumi eelarvest (möödunud aastal 62% kogu sõjaministeriumi eelarvest).

Uutest riigikaitseesse puutuvast seadlustest Poolas.

Viimasel ajal on pandud maksma Poolas rida seadlusi, millel riigikaitse mõttes on suur tähtsus, eriti sõjakorral. Nendest oleks nimetada:

1) kõigi maa- ja veeteede alistumine riigikaitse huvidele mob. või sõja korral. Sel korral lähetsid kõik omavalitsuse ja erateede avalikkude tööde ministri alla ja nende teede admin, ja korrashoiu instansid lähevad üle ministri korraldusse. Seadlus reguleerib ka kogu teede korrashoiu alal teotseva personali kohustusi mob. ja sõja korral. 2) Õigusline vahekorral kindlustatud raioonides ja sõjaväes laagrite piirkonnas. See seadlus piirab liikumata varanduste omandamise, kasutamise, ümberehituste õigust j.n.e. 3) riigi territooriumil toimetatavate mõõtmise seadlus. Selle järele ei saa ükski liikumata varanduse omanik keelata ega takistada isikuid, kes riigi või omavalitsuse ülesandel toimetavad mõõtmisi või mõõtmise tõrpe (triangulatsioonipunkte) tahaksid püstitada. Tarbekorral kui ei jõuta kokkuleppele, võidakse võõrandada ka vastav tarvilik maaala. Seadlus näeb ette ka karistused neile, kes kõrvaldavad mõõtmise märke, kusjuures juhul, kui ei leita süüdlas on tehtud vastutavaks vald. 4) Ilma avalikkude tööde ministri loata ei või müüa ühtki üle 50 tonni suurust (30 hob. jõudu) jõelaeva välja

maale. 5) Sõjaväe laskemoona, lõhkeainete ja teiste selletaoliste ladude „hädahoju raioonide“ kindlaksmääramine ja nende juures igasuguste elamute püstitamise keeld. Hädahoju ooiranid määratakse kindlaks valitsus sõjaministri ettepanekul. J.

Sõjakirjandust.

ROOTSI.

NY MILITÄR TIDSKRIFT.
Nr. 8/9 — 1932.

Taani uus kaitsekorraldus.

1930./1931. a. folketinget võttis vastu Stau-ningi kabineti ettepaneku desarmeerimise kohta, mille järele taani sõjavägi oleks koosnenud veel ainult pisikesest „vahikorpusest“ ja „riigilaevastikust“ — väikesest rannavalve laevastikust. Kuna aga valitsusele oli selge, et landstinget selle ettepaneku tagasi lükkab, siis tehti ühtlasi folketingetile ettepanek vähendada sõjaväe 1932./1933. a. eelarvet 9 miljoni krooni võrra. Vastavalt sellele vähendusele tuli ka ümber muuta sõjaväe korraldus. Ei ole kahtlust, et eelarve vähendamine umbes 20% võrra ei võinud jääda mõjuta taani kaitsevõimule tema alandamise mõttes. Kuid otstarbeka korraldusega on ometi saavutatud, et kaitsevõime langus ei ole suhteliselt suur. Mõnest küljest on riigikaitse saanud isegi tõhusamaks kui enne. Mis puutub organisatsiooni muutusesse, siis on rannakahurvägi viidud üle mereväe alla, mille läbi ta ühtlasi iseseisva väeüksusena kadunud. Likvideeriti kaks forti ja kaks patareid Kopenhaageni juures. 20 aktiiv- ja 30 reserv-ohvitseri ning 54 alatise allohvitseri asemele on jäänud 10 ohvitseri ja 26 mereväe allohvitseri. Teenistuseaega on alandatud 8-sast 6-le kuule, aspirantidele aga, kelle arv alandatud 42-lt 25-le, 16 kuult 12-le kuule. — Lennuvägi on tublisti suurenenud ja endise 3 eskadrilli asemel on nüüd 6 eskadrilli, kokku umbes 100 lennukiga. Mereväes on kaks lennukiflotilli, kummaski 9 lennukit 16 ohvitseri ja 51 mehega.

Mis puutub maaväesse, siis võib siin märgata paremat käskkonna korraldust, aktiiv-ohvitseride arvu suurendamist 457-lt 544-le (reservohvitseride arv on vähenenud 465-lt 249-le, samuti on vähenenud reserv-allohvitseride arv 695-lt 618-le), teenistuses olevate meeste arvu vähendamist 10.000-lt 8000-le, väeteenistuse aja lühendamist, kõigepealt aga relvastuse moderniseerimist. Nõnda on iga jalaväerügemendi juure tulnud „kütikompani“ raskete relvadega (millistega, ei ole öeldud), kuna kuulipildujakompanite arv suurendatud ühelt kolmele. Ratsaväe juure on loodud jalgratturite osad ja soomusauto kompanid. Kahurväest on üle poole motoriseeritud ja juure antud tugev õhukaitserelvastus. Puuduseks tuleb pidada kohaliku õhukaitse puudumist, mis aga osalt pehmendatakse liikuvate patareide suure arvuga. Endise kolme diviisi asemel on nüüd kaks, neist üks idas ja teine läänepool Suur-Belti, kuna varem seisis suurem osa väest Lääne-Taanis. Igas diviisis on 4 jalaväe ja üks ratsaväe rügement ühes kahurväega.

Mereväes peaks olema 1922. a. kava järgi 6 kahurlaeva, 24 torpedo- ja allveelaeva ning 2 miinipanijat. Puuduvad veel 2 kahurlaeva ja 1 miinipaneja. Kahurlaevad jäävadki ehitamata, küll aga ehitatakse 16 torpedo- ja allveelaeva ning 1 miinipaneja. Peetakse mõtetuks ehitada kahurlaevu, mis ometi ei suuda võidelda tugevama vastasega. Vaenlase tugevamaid jõude tuleb püüda hoida eemal miinide ja torpedode abil.

Taani praeguse väekorralduse suurimaks nõrkuseks on juhtimise ühtluse puudumine — kaitseministrile alluvad kaks iseseisvat ministeeriumi, sõja- ja mereministeeriumid — iseseisva õhuväe, kohaliku õhukaitse ja liikuva rannakahurväe puudumine. Ometi leiab maaväe ülemjuhataja kindralleitnant With, et taani vägi suudab oma praegusel korraldusel paremini täita oma peaaulesannet kui endine, nimelt kaitsta Seelandi.

Tankid. Pikemas artiklis tutvustatakse Euroopa riikide mitmekesise tankimaterjaliga. Eriilist tähelepanu väärivad muude hulgas tanketid, mille vastu paistab suur huvi olevat inglised. Need väärivad tähelepanu ka võivad täita kolme ülesannet: olla veoabinõuks, traktoriks ja võitlusevankriks. Oma suure kiiruse ja hea liikuvuse tõttu on ta õige raskesti tabatavaks märgiks, püssikaliibrilise relva vastu kaitseb teda aga soomus. Võitlusevankrina, luuesõidukina, traktorina ja inimeste, relvade, laskemoona j.n.e. veoabinõuna on ta osutunud otstarbekaks ja on tarvitusele võetud Inglismaal kõigis väelikes. — Raskeist tankidest on iseäranis huvitavad prantsuse Char 2C, 3C ja D. Neid hoitakse nii suures saladuses, et isegi prantsuse jalaväe ohvitserid neist lähemalt ei tea. Ameerika ja Saksa andmeil on prantslasil sarnaseid tanke ainult 10—12. Nad kaaluvad 70 tonni ja on varustatud kahe mootoriga. Relvastuseks on kaks 75 mm kahurit (lühendatud) ees- ja üks 75 mm kahur tagatornis ja peale selle 4 kuulipildujat. Tanki pikkus on 10—12 meetrit ja ta kiirus 18 km tunnis. Meeskonnaks 11 inimest. Char D juures on tagatorn kõrgem, mis võimaldab tuleandmist rännakuunas kõigist kolmest kahurist. Kuulipildujate arv on siin tõstetud 18-le, neist 6 reservis. — Huvitav on veel ära märkida, et Venemaal on 400 mitmet tüüpi tanki ja 20 inglise tanketti, Poolal 200 kerget Renault tanki, enamasti vanema konstruktsiooniga, kümme kond tanketti ja osa raskeid tanke, inglise töö, prantslasilt saadud, kuid hiljem Poolas parandatud ja täiendatud; Rumeenial umbes 100 Renault tanki ja Soomes 32 Renault tanki, mitte kõige uemat konstruktsiooni, ja paar St. Chammond tanki.

Rünnaklend ja rünnaklennuk. Kõneldakse peamiselt katsetest, mis sel alal Ameerikas tehtud. Näiteks tungisid jalaväepataljonile 18 lennukit kallale. Lasti kuulipildujat 450 pauku ja visati 116 pommi à 8 kg. Tabatud oli 18% mehi, 16% hobuseid, 62% vankreid, millest 52% purunenud. Kõik kahjud olid tekkinud ainult pommidel läbi. Teine katse. Jalaväepataljoni puhkepaiga pihta lasti 3000 pauku kuulipildujaist ja visati 130 pommi. Mitte ühte kuulitabamust. Pommidel läbi tabatud 52% mehi, 22,8% hobuseid, 54% vankreid, neist 22,8% purustatud. Siit ei saa aga veel järeldada, nagu ei oleks kuulipildujail lennukite rünnakuil mingit väärtust. Rootsis tehtud katsed on annud paremaid tulemusi. Kuid lennuki kuulipildujate tule tabavuseks peavad olema koha-

sed eeltingimised, kõigepealt ootamatus, mis omakorda ripub suurel määral kiirusest. Lennuk, mis tuleb 300 meetri kõrgusel õiges nurgas, saab olla tule all maa pealt 180 m distant sil ehk 2 sekundi jooksul, kui aeroplani kiirus 360 km/t. Kuulipilduja suudab anda selle aja keskes 12—18, püss aga 2 pauku. Katsed Ameerikas näitasid, et aeroplani 400 meetri sees on vähe lootust pääsemiseks ja 1100 m sees on tal vähe võimalust oma taktilist ülesannet täita, kui laskmine maa pealt hästi korraldatud. Rühm hästi õpetatud kütte on parem kui õhukaitse kuulipilduja. Valgusepadrunid on tarvilikud. R.

ITAALIA.

RIVISTA MILITARE ITALIANA, aprill 1932. a.

1. Juurdledes küsimuse kallal mis pärast rauges (sakslaste pealetung Marne'il septembris 1914. a., tuleb kindr. U. Businelli otsusele, et see sündis järgmistel tähtsamatel põhjustel: a) manöövergrupi moodustamine Amiens'i piirkonnas ja selle liikumine põhjapool Marne'it, Ourcq'i suunas; b) saksa ülemjuhatus kõhklev tegevus ja puudulik side rindega, mille tagajärjel armeejuhatajad olid sunnitud teotsema oma algatusel, niiviisi sattudes vastollu ülemjuhatus plaanidega; d) kuri-kuulsa kol. Hentschi tegevus, kes korralduste andmisel ülemjuhatus nimel oli tugevasti mõjutatud oma armee saatuse eest karvalt v. Bülowilt. A. suhtub varjamatult sümpaatiga 1. armee juhataja v. Klucki tegevusse ja arvustab teravalt v. Moltket ja v. Bülowit, kellede kõhklemine olevat Marne'i ebaedu tähtsamaks põhjuseks.

2. Merepiiride kaitse korraldamise alal avaldatakse arvamust, et see teostatatakse nüüdisajal eeskätt kergete osadega, kes on võimelised kiiresti liikuma, nagu: lennuvägi, rööbastel (raudteel) liikuvad patareid, soomusrongid j.n.e. Modernsed liikumisevahendid lubavad tänapäev rannakaitseks tarvitada võitlusvahendeid, mis varem selleks hästi ei kõlvanud. Permanentsed fortifikatsioonilised ehitised pole siiski veel kaotanud oma väärtust; nende ülesandeks on endiselt kaitsta tähtsamaid punkte rannikul nagu laevastiku baase, eriti sündsaid maandumiskohti j.n.e.; merepiirid nende vahel on kiiresti liikuvate osade kaitsta. Laevastikul olevat praegu teisigi tähtsaid ülesandeid täita, kui merepiiride kaitse nagu näiteks, mereliiklemise- teedekaitse, ja merepiiride tagamist ta saavat teostada ainult kaudselt n.ö. üldises mõttes. Ülaltoodud arvesse võttes on loomulik, et ka kalalaitungil merepoolt on vajalik kasutada uusi võitlusevahendeid ja võitluseviise. Suure tähtsuse siin omandavad ootamatus, mida saavutatakse eeskätt lennuväega ja merejõududega, mis koosnevad peamiselt kiiresti liikuvatest laevadest.

3. Õppetöö organiseerimise kohta jalaväe väikestes üksustes arvab kindralstaabi major G. Scalise, et sellele peab pöörama tõsist tähelepanu, sest tubli korraliku sõduri kujundamine harilikust kodanikust pole praegusel ajal nii lihtis kui see vast oli enne Maailmasõda; põhjused — modernaja keerukad võitlusevahendid ja lühikene õppeaeg. Seega minimaalse aja vältusel tuleb saavutada maksimaalseid tagajärgi. See on võimalik ainult tingimisel, et õppetöö on hästi organiseeritud, õpetajad-instruktorid põhjalikult ettevalmistatud ja

töötamisel kasutatakse õigeid õppeviise, sest „ka suurte kogemustega instruktorilt antud, kuid improviiseeritud õppetund kunagi ei anna neid tagajärgi, mis saavutatakse siis, kui õppus on meetodiliselt ette valmistatud“. Eriti keerukas on lahinguõppe teostamine. A. teeb vahet taktikalise õppuse ja taktikalise ülesande lahendamise vahel. Esimese ülesandeks on õpetada võitlejale kätte lahinguvõtted ja võitluseviisid teostamiseks ise-iseisvalt ja üksuse koosseisus; juhid esinevad siin kõigepealt instruktoritena kohanedes maastikule ja „töötades olukorras“ ainult niipalju kui seda lubab nende õpetamise ülesanded; sõdureilt nõutakse ebaõnnestunud lahinguvõtete või tegevuste kordamist õige täitmiseni, arvesse võtmata et see nõuab rohkem aega kui läheks samade toimingute täitmiseks lahingus; see teeb olukorra mõnevõrra kunstlikuks; õppetunnis on võimalik läbi mängida ainult mingi üksik lahinguga. Taktikaliste ülesannete lahendamise meetodid lähevad tunduvalt lahku lahinguõppe meetodidest: ülesanne täidetakse olukorras, mis läheneb võimalikult rohkem tegelikule lahingumiljööle; ebaõnnestunud tegevusi ei korrata, juhid kohanevad maastikule nagu see peaks sündima lahinguväljal j.n.e.

Taktikalise ülesande lahendamine oma sisu poolest esineb lahinguõppe kontrollharjutusena ja annab praktikat eeskätt juhtidele otsuste võtmisel ja nende täideviimisel. Neid organiseerib ja teostab harilikult järgmine kõrgem ülemus, rühmadele — kompaniile, kompanitele — pataljoniüleml j.n.e. Ülesande täitmiseks antavas korralduses harilikult tähendatakse: eesmärk, maastik ja taktikaline teema, mis tuleb lahendada; viimane tavaliselt sisaldab kolm punkti: üldolukord, eriolukord ja käsk, mis annab alused ülesande lahendamiseks. Ülesande lahendamine on kahepoolne — kui vastase element on esitatud täiel määral, tõelise olukorra nõuete kohaselt, ja ühepoolne kui vastane on markeeritud üksikute sõduritega, kes teostavad selleks määratud juhi käskude järgi. Vastase asetust ei tohi teotsev pool teada, sest siis kaotaks tegevus suure osa oma õpetlikkusest. Nõutakse igal juhul tulede märkimist lippudega. Juhtidel peab olema selleks küllaldaselt määralt ettekujutamisevõimet ja sõjalist intelligentsust, et selgelt seada üles õppuse eesmärk ja näidata, kuidas ning milliste abinõudega seda saavutada. A. toob konkreetse näite, kuidas organiseerida pataljoni taktikalisi õppusi ülaltoodud põhimõtete kohaselt; selgub, et see üldiselt sarnaneb meil sel alal tarvitusel olevatele õppeviisidele. N. K-ts.

N.-VENE.

VOENNÕI VESTNIK. Nr. 6 — 1932.

Esimeses artiklis — On vaja veel tõsta kõrgemale lahingulist ettevalmistust — tuuakse esile puudusi sõjaväe väljaõppe alal, mis vajaksid kontrollimist ning erilist tähelepanu. Nii rõhutatakse, et staabid ei pea olema abiks juhile üksi lahingutegevuse juhtimisel, vaid ka väljaõppe teostamisel. Peale selle tulevat ette veel puudusi laskeasjanduse, kehalise, riivilise, taktikalise ja politika-parteilise väljaõppe ja kasvatusel aladel. Need puudused peaks kõrvaldatama juba laagriõppusteks.

Huvitavam on juba järgmine artikkel — Tank kaitse, milles autor A. Lisukov

selgitab tankide kasutamise põhimõtteid ja viise kaitsetegevusel. Nende kasutamiseks antakse järgmised variandid:

- tankid kasutatakse kaitseks vaid võitlemiseks vastase tankide vastu;
- tankid jaotatakse kaitseks kahte gruppi ülesandega:
  - üks grupp võitlemiseks vastase tankidega ja
  - teine grupp löögigrupi toetuseks;
- tankid jaotatakse kaitseks kahte gruppi ülesandega:
  - üks grupp löögigrupi toetuseks ja
  - teine grupp moodustab juhi manööver-löögi varu grupi, ja
- tankid teotsevad vaid löögruupiga.

Esimene variant leiaks kasutamist, autori arvates, siis, kui vastasel on tanke küllaldaselt ning maastik võimaldab neid kasutada kõikjal; teine — kui maastik lubab kasutada tanke vaid teatud suundades; kolmas — kui kaitseks on küllaldaselt kasutada vastase tankide vastu võitlemiseks teisi vahendeid tule ja inseneride vahendite näol, ja neljas — kui kaitseks on kindlad andmed selle kohta, et vastasel ei ole tanke ega saa neid viia lahingusse.

Autor tähendab tankide kasutamise iseloomu kohta, et neid viiakse lahingusse kaitse sügavuses — otseste toetuse suurtükiväe tulepositsioonide joonel (mitte vastupanup. eelserva läheduses. Ref.). Kaitsetegevuse tankid tulistavad „seistes“ („paigal“), kuna pealetungijad tankid tulistavad „käigult“, sest kaitsetegevuse tankidel ei ole karta vastase tankivastasteid relvi sel määral, kui pealetungivail tankidel. „Seistes“ laskmine andvat tabavuses kolmekordse ülekaalu võrreldes laskmisega „käigult“. Seega võib kaitseks olla tanke 3 korda vähem pealetungivaist. Kui võtta arvesse veel seda, et vastase tankide arv kahaneb pealetungil kuni kaitsetankideni väljajõudmiseni (suurtükiväe tulepositsioonide jooneni) kuni 50%, siis võib kaitse tanke veelgi vähendada 2—3 korda. Edasi kõneldakse tankide grupi juhi ja selle väeüksuse üldjuhi, kelle käsutusse tankide grupp antud, koostööst (korraldused, maastiku luure j.n.e.).

Artiklis — Suusad — esinevad mõned küsimused, mis vääriskid tähelepanu. Suuskuroside tegevusele tulevat suuremat rõhku panna riigi põhjapoolses osas, kus talve kestvus on 4—6 kuud ja lume sügavus 0,5—1,5 m. Tavaliseks suuskuri liikumiskiiruseks loetakse 6—7 km tunnis. Suurt rõhku tulevat panna riietusele üldse ja eriti suuskade korrashoiule. Jaokolonnis liiguvad ees tugevad suuskurid, keskel nõrgad, kuna sabas keskmised ja üksikud tugevad suuskurid, ülem liigub kolonni keskel.

Teiste telkide seast vääriskid tähelepanu telgid — taliossid, mis ehitatakse kuni 50 inimesele Soome eeskujul, suurusega 25×5,5 m. Mehed magavad kahes reas peadega väljapoole, kuna keskel kogu telgi pikkusel põleb kaks üksteisele asetatuna tõrvik-männipalki („rokatuli“ soome keeles). Need palgid põlevad 10—12 tundi.

Järgmise artiklis kõneldakse jalaväe rügemendi tagala tööst mägestikus, kuna sellele järgneb artikkel, milles selgitatakse, kuidas lahinguolukorras valmistada kiiremalt

kaarte (olukorraga ja ilma). Senised kogemused olevat näidanud, et kaartide valmistamine võtvat aega kuni 7—10 tundi, mis olevat praegusel ajal, kus sõjategevus areneb nii kiiresti, liiga pikk. Soovitatakse klišeede valmistamist tsingist või alumiiniumist ja peale selle kaartide aegsasti valmistamist juba ette kogu eelseisva operatsiooni raiooni jaoks.

Järgmised artiklid on pühendatud sõjaväe koolides valitsevate meetodite selgitamisele, juhtkonna oskuse tõstmise vajadusele tehnika käsitamise alal ja partei-politika õppuste korraldamisele, et tõsta lahinguvõimet punaväes.

Lõpuks refereeritakse suurtükiväe luureteenistust prantsuse uue eeskirja järele. —a—

ARTILLERISKII ŽURNAL Nr. 2.

1. Suurtükiväe lahingukasutamise alused. A. Sedjakin, S. Mihailov. Pikemas artiklis autorid käsitlevad suurtükiväe kasutamise põhimõtteid praeguseaja lahingus, kus suurtükiväe ülesanded olevat tunduvalt muutunud tankide ja lennuväe massilise kasutamise tõttu. Suurtükiväe tegevuse iseloom erinevat ka laiaulatusliku suurtükiväe mehhaniseerimise ja motoriseerimise tõttu.

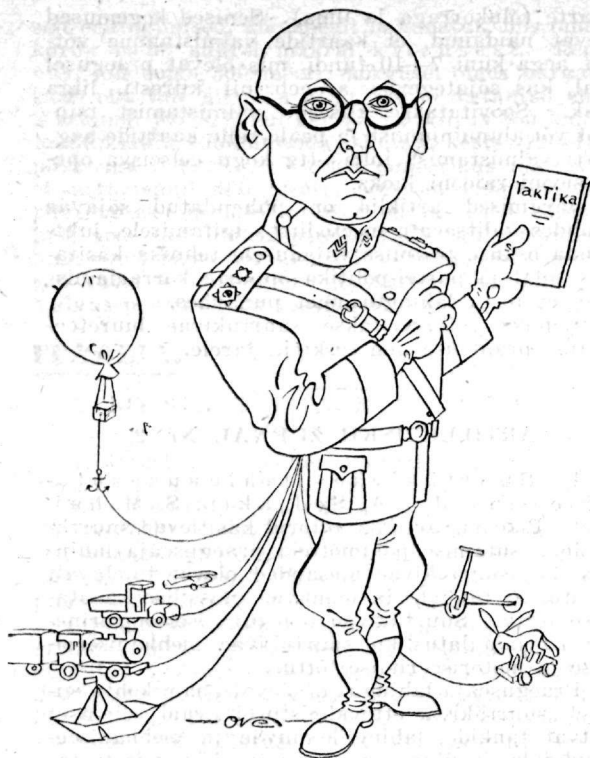
Praeguseaja lahingus ei olevat enam kohta endisel „suurtükiväe ettevalmistusel“, vaid selle aset täitvat tankide, lahingulennuväe ja mehhaniseeritud jalaväe ühine ja ootamatu löök, mis toetatud võimsa suurtükitulega. Sealjuures suurtükitulel on lahendada ülesandeid kuni 8—10 km laskekauguseni.

Lahingulennuvägi ja tankid olevat saanud sedavõrt iseseisvateks, et nendele pandavat konkreetseid lahinguülesandeid. Ühtlasi olevat nad oma peale võtnud terve rea ülesandeid, mida varem täitis suurtükivägi.

Autorid arvavad, et suurtükivägi peaks ümber moodustatama praeguseaja lahingunõuete kohaselt, kusjuures tuleks tugevamaks teha keskmise kaliibriga suurtükivägi. Põhilaskemeetodiks vastase positsiooni sissetungimisel jäävat välimeetod. Erilist rõhku tulevat panna siledale lennuväega ja tankidega. Viimaste massiline kasutamine nõudvat erilist tankide toetuse suurtükiväge, nagu seda nõudis seni jalavägi. Üldse praeguseaja lahing seadvat suurtükiväele ülesandeid tankide, lennuväe ja jalaväe (ratsaväe) toetamise alal. Suurtükiväe juhtimises olevat tarvilik tsentralisatsioon, kuid ei saavat mööda minna ka allüksuste varustamisest küllaldase suurtükiväega. Peamiseks juhtmõtteks olevat: võimalus vanemal juhil tarvilisel ajal koondada oma kätte tarvilik arv suurtükiväge.

Autorid arvavad, et löök peab sündima korraga kõigi abinõudega kogu vastase vastupanu positsiooni sügavuse ulatuses. See löök olevat lühiajaline ja seepärast kõik objektid peavad maha surutama üheaegselt, mis omakorda nõudvat gruppidelt suurema arvu ülesannete täitmist kui varem.

Juhul, kui lahingut peavad tankid toetatud lahingulennuväega, mehhaniseeritud jalaväega ja mehhaniseeritud suurtükiväega, siis suurtükivägi jagunevat: 1) kaugetegevuse grupp (D.D.): a) tankide kaugetegevuse (DPT); b) õhukaitse vastu võitlemise (SZ) allgruppidega; 2) tankide lähedastegevuse grupp (PBT) ja 3) õhukaitse grupp (ZG).

Tegeleb peamiselt Ilja Kasaku taktika uurimisega, et kindlustada soodsaid positsioone T...di rindel.

Juhul, kui lahingut peab jalavägi toetatud tankide, lahingu lennuväe ja mehhaniseeritud suurtükivägi jagunevat: 1) kaugetegevuse grupp (DD): a) suurtükiväe neutraliseerimise (NA), b) tankide kaugetoetuse (DPT), d) õhukaitse vastu võitlemise (PZ) ja e) tagala neutraliseerimise (NT) allgruppidega; 2) tankide lähedase toetuse grupp (BPT); 3) jalaväetoetuse grupp (PP); 4) õhukaitse grupp (ZG).

Autorite arvates diviisi peale tuleb umbes 100—150 tanki, mis küllalt suur jõud, et sellele anda toetuseks suurtükiväge.

2. Mehhaniseeritud patareid töö. Nikiforov, Kurbatov, Lakrevski. Autorid annavad terve rea näpunäiteid suurtükiväe eeskirja täiendamiseks traktoritega veetava patareid liikumise ja tulepositsioonile asumise küsimustes.

3. Graafikud asetuseparanduse ja nurgamõõtja sammu määramiseks. Prof. A. A. Kareta.

Autor toob kolm graafikut asetuseparanduse kindlaksmääramiseks ja ühe nurgamõõtja sammu leidmiseks. Graafikud on lihtsad, kuid õieti on asetuseparanduse ja nurgamõõtja sammu leidmine arvutusega samuti lihtis. Graafikud suurt ajasäästu arvatavasti küll ei anna.

4. Divisjoniülema nurgamõõtja märkide kättejuhatamiseks. A. Vertsinski, L. Bürger.

Autoritelt on konstrueeritud abinõu, mis võimaldab divisjoniülemal ilma suurema vaevata patareidulematele kätte näidata märgi nurkkalla-

ku orientiirist ja kauguse orientiirini, patareidulema VP kohaselt.

5. Laskmine kõlamõõdu patareid abil. N. Vasilkov.

Tavaliseks laskmiseks kõlamõõdu patareid abil on eellaskmine lõigete kohandamisega graafiku meetodi abil. Harilikult laskmiseks kõlamõõdu patareid abil oleval tarvis terve rida eeltingimusi, nagu täpsalt teada punktide ja patareid asukohad jne. Autorilt esitatud meetod erinevat kõigist varemtoodust ja võimaldavat kõlamõõde patareid otseteed asuda tööle äraootamata topograafilisi töid.

6. Laske-ettevalmistus ja tulistamine umbkaudsete andmetega. R. Peh.

7. Korraldatud suurtükipark. Popov.

Artikkel on huvitav, kuna sisaldab mõningaid tulusaid meetodilisi näpunäiteid meeskonna ettevalmistamiseks suurtükiõppuse alal. Huvitav on võte sihtimise ühetaolisuse kontrollimiseks. Selleks kasutatakse raua suudme külge kinnitatud pliatsit, mis etteseadud plaadile joonestab sihtija töö ja näitab kuivõrt täpsalt ja ühtlaselt sihtija igakord viib tagasi suhtpunktile nurgamõõtja niitide risti.

8. Laskeasjanduse ettevalmistuse meetodika. S. Pavlovitš.

N. Vene laske-eeskirjas on võrdlemisi selgelt piiritletud kolm laske-ettevalmistuse viisi: silmamõõduline, lühendatud ja täielik. Niisugune piiritlemine võib lugeda täiesti võimalikuks ja ühtlasi ta kergendab ka ettevalmistuse läbiviimist. Autor ongi iga ettevalmistuse viisi jaganud enam-vähem iseseisvateks õppeülesanneteks, määrates igale ka vastava aja. Artikkel tohiks huvitada laskeasjanduse õpetajaid.

9. Silmamõõduline laske-ettevalmistuse meetodika. L. Šalamon.

10. Lasketehnika omandamine. Opman.

Lühidas artiklis autor annab mõned tulusaid näpunäited kuidas korraldada laskeasjanduse õpetamist.

11. Suurtükiväe divisjon a. 1970. Tõlge prantsuse „Revue d'Artillerie“ 1931. a. detsembrini numbris ilmunud artiklist.

12. Väljamaa kirjanduse ülevaade tehnika ja laskeasjanduse alal.

Toodud andmetest selgub, et Šneideri tehastelt on välja lastud uus 155 mm kahur laskekaugusega 26 km ja 210 mm kahur laskekaugusega 120 km. Viimane oleval arvestatud 200 lasu andmiseks.

Ameeriklastelt oleval konstrueeritud kahurhaubits (kahur 155 mm, haubits 203 mm) ühisel alusel. Laskekaugus 23,8 km ja 16,5 km. Samal ajal oleval ameeriklastelt konstrueeritud katseks 70 mm pataljoni kahur.

Tankide vastu tulistamine oleval läbiviidud fort Stil'is. Lasketagajärjed on näidanud, et laskmine isegi kaudse sihtimise juures peab sündima üksiku suurtükiga, mitte aga patareidiga. Seega 1-suurt. patareid osutub kasulikmaks 4-suurtükilisest.

13. Meile kirjutatakse.

14. Küsimused ja vastused.

15. Bruchmülleri uueraamatupuhul „Suurtükivägi pealetungil positsiooniosjas“. I. M. Šeideman.

Pikemas kokkuvõttes autor refereerib Bruch-

mülleri mõtteid ja tegevust Maailmasõjas ning leiab, et Bruchmülleri suurtükiväe kasutamismetodid ei olevat kaugeltki õige. Ei saavat suurtükiväest teha paendumata massi, mille tule järele jalavägi peab teotsema sekundi täpsusega.

16. G. Bergfeldi, M. Revkovski ja D. Bronevski ühise raamatu „Tankivastane kaitse piiritaga“ ilmumise puhul N. M.

Raamat leiab sooja poolehoiu. Peab tähenmaterjali ja on seetõttu soovitatav igale, kes soovib tutvuda küsimusega lähemalt.

N. Rg.

Bibliograafia.

Dr. phil. Kurt Hesse. *Sõduri ümberkujunemine*. (Wandlung des Soldaten). Verlag E. S. Mittler & Sohn, Berlin 1931. 158 lhk. Hind 6.50 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20.507.)

Suure Maailmasõja lõpul jõudsid kasutusse teistsugused võitlusevahendid, samuti käsitati teistsuguseid lahinguvorme, kui sõja alguses. Lennukite, tankide, lahingugaaside, samuti sõjamajanduse ja propaganda näol kujunesid tarvituks võitlusevahendid ja -võtted, millest sõja alul võitlejatel pooltel veel ei võinud olla õiget kujutlustki. Uued võitlusevahendid aga töid muudatusi esile nii lahinguvormides kui sõduri väljaõppes ja kasvatamises. Käesolevas teoses autor tutvustab lugejat nende põhi-ideede ja vormidega, mis oleksid vajalikud kaasaja Saksamaa sõjaväe korraldamiseks. Teos jaguneb järgmiselt:

1. Saksamaa kaitseväge korraldamise idee.
2. Saksamaa kaitseväge põhialused.
3. Kasvatustöö inimese juures.
4. Mõtteid väljaõppe ja hariduse üle.
5. Kasvatus.
6. Sõjaline ülesanne ja idee.
7. Mõtted juhtide sõjaväe üle.
8. Teed juhtide sõjaväe korraldamiseks.
9. Sõdur kui isik.
10. Kaasaeg ja isik.
11. Sõjavägi ja proletaarsed massid.

Hauptmann v. Heygendorff. *Väeosade sideteenistus*. (Der Truppen-nachrichtendienst). Verlag „Offene Worte“. Berlin, 1932. 327 lhk. Hind 9.50 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20.502.)

Teose koostamisel autor on kasutanud Saksa ametlikke eeskirju ja oma isiklike kogemusi sideteenistuse alal. Omas töös autor on pidanud silmas eesmärki:

- a) Võimaldada sidejuhtidele väljaspool õpetunde süvendada oma teadmisi side alal ja
- b) anda tarviline käsiraamat sideallohvitseridele.

Teksti selgitamiseks teos on koostatud hulga joonistuste ja piltidega.

Herminia zur Mühlen. *Löpp ja algus*. (Ende und Anfang). E. Fischer Verlag, Berlin, 1929. 270 lhk. Hind 6 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20.501.)

Austria kõrgema riigiametniku-aadliku tütre abiellunud Eestimaa balti mõisnikuga Põltsamaa lähedusest, küünides nägema üle kohaliku aadli vaateringi, — autor omas teoses annab objektiivse ja tõetruu pildi 1905—15. a. Eestis va-

litunud olukorrast, valgustades tolleaegseid vahetordi ja suhteid balti aadlike, vene ametnikkude ja eestlaste vahel, — viimastele heatahtlikus valguses.

Ratsaeeskiri, 1926. a. väljaanne. (Reitvorschrift, Ausgabe 1926.) Verlag E. S. Mittler & Sohn, Berlin, 1932. 316 lhk. Hind 4.50 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20.503.) K. Kr.

Sport.

LASKESPORT SAKALA PATALJONIS.

Pühapäeval, 8. mail s. a. korraldati Viljandi garnisoni laskegalleriis Eesti Laskurliidu poolt määratud erivõistlusi püsti käelt laskmises. Võistlused olid ülemaalsed ja viidi läbi liidu juhatuses ülesandel ning korraldusel kõigis Laskurliidu koosseisu kuuluvais kohalikes laskuriühinguil üheaegselt, kusjuures kohalikel laskuriühinguil nimetatud võistlustest osavõtt oli vabatahtlik.

Viljandist moodustatud laskuriühinguist võistlustest osa ainult Sakala üksiku jalaväepataljoni ohvitseride laskuriühing 8 võistlejaga ja sama väeosa üleajateenijate-allohvituride laskuriühing 6 võistlejaga. Võistlus möödus ilusa ilma ja hea korralduse tõttu ladusalt.

Võistlusetingimused olid järgmised:

D = 300 m, lasta tuli 40 lasku püsti käelt vabalt valitud täiskaliibrilisest vintpüssist. Laskmine sündis 5-lasuliste seeriatena. Paremaid tagajärgi näitasid: 1) v.a.o. J. Köpp — 259 silma, 2) n.a.o. A. Ilves — 208 silma, 3) leitnant M. Susi — 204 silma, 4) v.a.o. A. Saar — 202 silma, 5) v.a.o. L. Sarnedt — 200 silma.

Väljaspool võistlust laskis kaasa ka Viljandi parim laskur hra Tedderson, kes vabapüssiga lastes saavutas 252 silma.

Saavutatud tagajärgedega võib täiesti rahule jääda, kuna võistlus oli esimene sel aastal ja esmakordselt läbi viidud Eesti Laskurliidu määruste kohaselt. —agi.

III. DIVIISI KAADRI JAGUDEVVAHELINE ORIENTEERUMISJOOKS TALLINNA GARNISONIS.

Diviisi spordikomisjon korraldas 10. mail s. a. ohvitseride ja üleajateenijate jagudevahelise orienteerumisejooksu võistluse.

Seni on peetud kõik võistlused Tallinna ümbruskonnas, seega on muutunud maastik kõigile peaaegu täiesti tuttavaks ja orienteerumine ei tekita mingit raskust. Peale selle jagude koostamine tervikuna jooksuvõimeliste isikutega tekitab raskusi ja seepärast on ka mõned väeosad jäänud sellest võistlusest eemala.

Käesoleval aastal püüti võistluse pearõhk panna orienteerumisele ja selleks valiti seni tundmata maastik Klooga ümbruskonnas.

Siin mõjus juba võoras maastik tunduvalt võistlusekäigule — orienteerumispunktide leidmine tekitas raskusi ja tuli ette juhuseid, kus ei leitud üldse punkti üles, mille tagajärjel kaks jagu loobusid võistlusest.

Võistlusest võttis osa 4 ohvitseride jagu ja 6 üleajateenijate jagu. Jagude koosseis: ohvit-

seride — 6 inimest ja üleajateenijate jaos 8 inimest.

Orienteerumispunkte oli ohvitseridel — 4 ja üleajateenijatel — 6, keskmine punktide kaugus lähtekohast — 3,5 km.

Võistluspäeval sadas terve päev vihma, mis omakord raskendas võistluse tingimusi.

Võistluse tagajärjed:

Ohvitseride jaod.

- 1) Sidepataljoni meeskond . . . 0.52.25
(ltn. Viil, A. ltn. Raudberg, L. ltn. Laas, R. nlt. Pull, nlt. Kadever, nlt. Endrikson)
- 2) Kalevi üks. jal. meeskond . . 1.01.35
- 3) 10. üks. jal. pataljoni meeskond 1.05.50

Üleajateenijate jaod.

- 1) Skautpataljoni meeskond . . 1.15.00
(velt. Piir, velt. Rull, v.a.o Ahven, v.a.o. Saalit, n.a.o Tuisk, n.a.o Männik, n.a.o Jalakas, n.a.o Ploompuu)
- 2) Vahipataljoni meeskond . . 1.32.55
- 3) Sidepataljoni meeskond . . 1.33.00

Ajaga — 1.03.15 esikohale tuli küll Pioneri-pataljoni üleajateenijate jagu — kuid võistluse määruste rikkumise pärast tühistati nende tagajärg.

Mõlemad jaod omasid diviisi ülema poolt väljapandud rändkarikad. —Y.

TEATEJOOKSUD PÄRNUS.

5. mail s. a. korraldas Pärnu garnisoni spordikomisjon 7 × 365 m teatejooksu läbi linna. Jooksupäev, millist jälgis ligi kakstuhat pealtvaatajat, võtsid osa neli kaitseväge ja kaks kaitseliidu meeskonda. Hea ilma ja ladusa korralduse juures möödusid võistlused ülihästi. Jooksu võitis 6. üksiku jalaväepataljoni 2. kompani meeskond koos leitnant Mölder, leitnant Springberg, noorem-allohvitserid Mölder ja Alla, kapral Vesman ja noor Adamson ajaga 6.50,0; 2) 9. pataljoni 1. kompani, 3) 6. pataljoni 1. kompani, 4) 9. pataljoni 2. kompani, 5) kaitseliidu X üksiku rühma I meeskond ja 6) kaitseliidu X üksiku rühma II meeskond. E-dt.

Tõtt ja nalja.

Õppekompani. Signalist — alati mingisugusel toimingul, mis tingib kestvate äraolemist. Koridoris päevik. Väärstab tunni lõppu või algust väikese, sümpaatse Kaarmanni juurest ostetud laua kella helistamisega: „kil, kil, kil“ „klass välja“; „kil, kil, kil“ „klass sisse“. Nagu pansionis. Hääkakse „poiss pane toru häädma“ — lase kuulda armast pasuna häält. — Pasun läigib tühja dortuaaris.—

Magadistuba. — Erose ja alasti naiste siluett-pildid, Kalevipoeg ebaproportsionaalse kehaehitusega ja ebahariliku nahavärviga, vasakul lõual vill, parem jalg gangreenas, lilla sepp taob mõõka, leegililled. Kui luitunud saunavihad Mongroovia taoliste puude all, raadio lainete võnkumistele alluvate kiirtega päike, ultravioletis valgustatud veekogu. Kangelaste kujud — vist pehmest seebist algupärandite koopiad, olevused, kellest aru ei saa — kas nad on inimhinged või loomalojud. — Igatahes värviderohkus piltidel ja pannodel, siis veel paberlilled, lillevaasid, musliin kardinad. — Koguke kraami, mida vaja mehe-meeme kasvatamiseks. — Õhku juure ja poole hinna eest viia see kraam pühapäeva turule!

Kange spordimees. — Väeosas suures aus. — Nähti vaeva, et see viie või mõne teistkümne võistleja „n“ klassis sattuks väeosas. — Au ülal-

hoidmiseks, toob punkte. — Kirjutatakse lehtedes, väga tähtis. — Seepärast hoitakse kui pilpa peal. — Temal on tujud. Peab „au hoidma“, „värve kaitsma“. Peab treenerima, basseinis käima. Vaatama, kas Saara Teitelbaum „oli“ vormis, „jälgima“ maavõistlusi j.n.e. Ei ole aega rivi õppusteks ega päevnikuks olemisele; kus seda, kükita 24 tundi — kaotad „igasuguse vormi“. Vaja flaneerida, linnas käia, spordiüldiseid hankida. Veltveebel ei luba. — Mis sellest „foonin“ kuhu vaja. Luba saabub, sest keha kultuuri ajajärk. „Kroonu vormis“ väänab ühte jalga, kael kõver, riietus lohakas — nii umbes kraamilao mees. — Egas siin pole tähtis „vormis olek“. — Tsiivilis graadepoiss. — Viskab silmi plikadele, mängib spordilõvi. — Pange temale vorm selga, temast saab veel asja. „Spordi“ vaimu asemele vaja temale tervet vaimu. —

Kil, kil, kil.

... Väike arusaamatus: Keegi kapten — kaitseliidu patul — teatas ülemuse ringkirjale, millega päriti järele soovijaid ülendusekatsetele, umbes järgmiselt:

„Soovin saada ülendust kolonelleitnandiks või vähemalt majoriks...“

Kahjuks ei ole teada veel ülemuse otsust sellele esitisele, püüan seda hankida järgmise „Sõduri“ jaoks.

T u u - t u u . . .

SISUSTIK: H. Sepp. Rootsi aja tähtsus Eestis meile ja Rootsile enesele. — H. J. Meie eralennuseltsid ja kaitsevaelaskond. — A. Laats. Mälestusi külaskäigust „Latvijas Kareivisele“. — M. T. Tagavaraväelaste õppustest. — Huvitatu. Märkmeid jalaväe määrustiku I osa kohta. — K. M. Raskekuulipildujate kasutamine lahingus. — Taktika alalt j. m.

Vastutav toimetaja kol. A. TRAKSMANN.

Kõntr.: Kaitseväge nr. 40.

Tegev toimetaja major A. LAATS.

Kõntr.: Kaitseväge nr. 163.

Väljaandja: „Sõdur“ Tallinn, Toomkooli 7.

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli tän. nr. 7. Kõntr.:

Kaitseväge nr. 163.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND: Rastas 6 kr. — poolesaastas 3 kr. — veerandaastas 1 kr. 50 snt.